

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Dispvtatio XV. De septimo effectu, qui est priuatio ciuilis communicationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

non ratione publici numeris, esse nullam, si ille sit excommunicatus, etiam occultus. Non appetit autem quia ratione possit melius collatis beneficiis tribui priuata persona, quam propter renunciationem proprii beneficii: est ergo haec renunciatione invalida. Et in eam sententiam referri: ibi alios autores. Ratio vero est, quia excommunicatus priuatus est omni vsu sui beneficii: item priuatus est omnibus fructibus eius: ergo multo magis est priuatus potestate donandi illud alteri. Dices, Non ipse donat, sed praefatus Ecclesiae, in cuius manibus regnat. Respondeatur, si simpliciter resignaret, et praelatus libere conferret cui vellet, valida quidem est actione, quia excommunicatus tunc nullo modo concurrebit postie (vel sic dicam) ad collationem beneficii, sed solum ad spoliandum se: quod facere potest: quia illud proprie ad merum factum pertinet: & non est vsus aliquius spiritualis potestatis, vel iuris, sed propriarum voluntatis: & ideo diximus supra excommunicatum non posse beneficium acquirere, posse tamen illud amittere. At vero quando renunciatione sit determinata in favorem tertiae personae, ille qui renunciatur aliquo modo concurrebit ad collationem beneficii, saltem designando personam, ita ut alteri dari non valeat. Vnde quodammodo participat rationem presentationis: quare sicut illa invalida est ab excommunicato facta, ita & haec: & eadem proportione de vtraque iudicandum censeno. Nec disputo modo, an talis renunciatione in favorem tertij licite, & absque simonia fieri possit coram Episcopo, vel Pontifice, aut de licentia illius, vel simi pacto, &c. nam haec non spectant ad hunc locum: aliquo enim modo licite fieri potest, & de illo loquimur: cetera alibi explicanda sunt.

36
De quo ex-
com proce-
dit refu-
sio data in-
xtra Extrin-
se. Adeu-
ta.
In loquimur cetera animi explicatione.
His vero speciali dubitationem habet an pro-
cedat hoc non solum in publico excommunicato,
sed etiam in occulto. Couarruias supra sentit in
vtrorū procedere. Et ratio, quā ex illo sumitur, est,
quia regnare proprium beneficium non est opus
oficij publici, sed priuatae personae: quamuis autem
in his, quā sunt publici munera, respublika, seu Ec-
clesia prouideat, ut acta à persona inhabili valeant,
si impedimentum sit occultum, tamen in actioni-
bus priuatis non ita prouideat, quia hoc non spectat
ad commune bonum, neque iura de priuatis actioni-
bus loquitur. Quę doctrina sumpta est ex Inno-
centio in cap. Cum dilectis, de Confuetud. num. 5. &
communiter recepta est. Additique Couarruias,
per Extrauagantem Adeu-
tandam, nihil in hoc immu-
tatum aut in nouatum esse. Veritatem, liceat illa
communis doctrina in iure antiquo vera sit: & o-
ptima ratione fundata, ex vi tamen Extrauagantis,
Adeu-
tandam, dicendum censeo, prædictam actionem
esse inutiliam factam ab excommunicato vitan-
do, de non vitando autem, aut licet publicus ille sit,
idem iudicium est quod supra de præsentante ex-
communicato tulimus: quia, ut dixi, eadem est de
vtrorū ratio quoad cetera, ergo & quoad hoc. I-
tem quia ille excommunicatus non est vitandus in
ceteris actionibus, vel negotiis, ergo neque in hoc: po-
test ergo eius resignatio acceptari in fauorem eius
cui resignatio sit: & ita etiam seruatur intentio Ex-
travag. Adeu-
tanda, quia non sit fauor excommu-
nicato, sed alteri, quem non esse excommunicatum
supponimus.

DISPUTATIO XV.

De Septimo effectu excommunicationis, qui est pri-
uatio ciuilis, seu politice communicationis, in
quo plures includuntur.

HACTENVS dictum est de spiri-
tualibus incommodis, quibus
excommunicatus afficitur, &
bonis, quibus priuatur: de qui-

A bus, quia præcipuum locum in hac materia tenent, sigillatim, & copiose diximus. Nunc dicendum est de temporalibus incommodeis; & priuatione externæ communicacionis in iis, quæ ad ciuilem & humanam vitam spectant. Quæ in duo capita distingui posseunt: vnum (quod generatim dici potest humana, seu ciuiliis conuersatio) comprehendet omnes actiones pertinentes ad communicationem mere priuatam, quæ sub illo versiculo continentur, *Os, orare, vale, communio, mensa negetur*, de cuius intelligentia postea dicam. Aliud vero caput comprehendit actiones aliquo modo publicas, ut sunt iudicium ferre, Rempublicam temporaliter gubernare, & aliæ, quæ his respondent, vel cum eis coniunctæ sunt. Possumusque totam hanc vocare forem communicationem. Sub hoc ergo dupli capite plures alios effectus excommunicationis comprehendemus: de quibus Summissæ, aliquæ Doctores præsertim Canonistæ, & sigillatim & copiose disputant.

SECTIO I.

*Vtrum Excommunicatus priuatus sit omni ciuili
communicatione.*

Regula generalis est, excommunicatus priuatum esse omni ciuili communicatione aliorum fidelium per se loquendo, exceptis tantum casibus in iure expressis. Est communis Theologorum in 4.d.18.vbi D. Thom. q.4.art.3. Richar. & D. Thom. Paludanus, Argentin. d.19. Soto. d.22. Adrian. q.3 de Rich. Claub. Summissa verb. Excommunicatio. Na. Narr. c. 27. ànum. 17. Couarruuias cap. Alina. p. 1 §. 1. qui a lios refert. Et fundatur in definitione excommunicationis supra tradita, & iuribus ex quibus illam deduximus; & in particulari sumitur ex cap. Nuper, ibi, vel osculo, aut etiam comedendo, & in cap. penitibili, Quia à communicatione fidelium separatum, de S. excom. & ex cap. Si aliquando, eodem titulo, quatenus Pon. fexhibi declarat per suas litteras, quæ cum salutari- tationis alloquio ad excommunicatum destinatur, il- lum non absoluji, quando per ignorantiam, aut in- considerationem ita expeditiuntur: supponit ergo etiam salutationem huiusmodi excommunicato denegandam esse. Idem probatur ex cap. secund. de Exceptionibus ibi, In locutione, vel oratione. & infra, Excep. Cum à communicatione fidelium sit remotus. De eadem re sunt multa iura 11. que 3. & specialiter in cap. Sic ut Apostoli: notandum sunt illi verba: Si quis cum excommunicatis aduersando regulas scienter saltet in domo si- mul locutus fuerit, illa communione pietetur, & in cap. Excommunicatus. Aut cibo aut potu, aut osculo, nec aet ex Cap. Excom. diat: & capite sequenti: Ne: palam, nec abesse dici cum loquendum esse cum illo. Idem sumitur ex cap. 23. 24. 24. Ad mensam, cap. Si quis laicus, & alius multis tunc ibi, rum 24. q. 1. & f. e. alibi. Ratio vero non est alia, nisi prohibito Eclesie, & instituto huius censuræ cum ratione eius supra suo loco tradita.

Ex his ergo iuribus sumpta sunt illae voces; ad
quas Doctores reduxerunt actiones omnes ad han-
dum communicationem spectantes. Scilicet; *Orare, vale-*
re, communio, mensa negetur. Osenim proprie signi-
ficare videtur osculum pacis: de quo in particu-
lari sit ferme in dictis iuribus, & sub illo compre-
hendendi.

*Quae actiones
super eos, si
gastantur.*
henditur quodlibet signum amicitiae, & benevolentiae specialis excommunicato exhibuit. Sub illa etiam particula, comprehenditur confabulatio, ut communiter exponitur; & omnis sermo cum excommunicato, siue secreto, siue palam, siue mutuo colloquendo, siue loquendo tantum, aut aures ei præbendo: sic enim hic effectus ab omnibus exponitur, & sumitur ex citatis iuribus. Rursus extenditur haec pars ad locationem per literas, vel per nuncium, vel per notitias: quacunque enim ratione fiat, est humana colloquio, & communicatio, quæ licet per os significetur, quia vox est precipuum instrumentum huius communicationis, tamen sub illa comprehenditur omne instrumentum, quod loco vocis usurpari solet. Atque haec est etiam communis sententia.

Rursus, omisso verbo *orare*, quod non spectat ad *hanc ciuilem communicationem*, sed ad spiritualem superius declaratam; per verbum *vale*, significatur omnis salutatio honorifica, quæ respectu excommunicati prohibita est, ut ex citatis decretis constat. Et continetur haec pars quodammodo in præcedente: nam honorifica salutatio rationalis personæ quædam allocutio ad illam est: quia significatur illi bona estimatione, & interior reuerentia; quæ ad illam habetur: ac propterea etiam excommunicato exhibenda non est, quia quædam talis est, dignus non est tali estimatione, vel significacione eius. Et fundatum hoc videtur in illis verbis secund.

*Ioan. 1. Neq; aue si dixeritis, quod de hereticis, & schismaticis exposuit Beda, & habefat in cap. Omnis, 24. quæst. 1. Quidam autem hoc restringunt ad eam salutationem, que verbis sit: quam in rigore significare videtur verbum *Vale*, aut apud Ioannem verbum *Ave*, quia pœna cum sint odiosæ, restringendæ sunt. Ita Angelus verb. *Excommunicatio*, 8. nu. 5. Antoninus 3. part. titul. 25. cap. secund. in princip. Soto, quamvis scrupulose in 4. dist. 22 quæst. 1. articul. 4. & Iacobus de Graff. libr. 4. casum confici. cap. 12. num. 5. Vnde consequenter afferunt, qui reuerentiam exhibet, vel relata ut excommunicatum ei assurgendo, vel caput aperiendo, vel aliud simile vestitum signum exhibendo, dummodo non loquatur, non peccare, neque incurrire excommunicationem minorem. Quorum sententia licet ad præ-*

sum accommodata sit, & vnam possit excusatim habere, quæ est consuetudo; in rigore tamen iuris non videtur vera, tum quia simpliciter iure prohibetur omnis communicatio, ut supra citatum est: haec autem reuerentia significatio, etiam si solis nutibus sit, quædam communicatio est, non minus quam locutio alia facta nutibus: tum etiam quia morali estimatione tam est actus dulius, vel obseruantia nutibus exhibitus honor, quam verbi similitudine regulariter potius sit alius actibus externis, quam voce: lex autem, que vetat hunc actum honoris, simpliciter intendit prohibere actum obseruantia exterioris erga excommunicatum quamvis forte utatur verbo pertinente ad vocem; quia non potuit vno verbo omnes materiales actus comprehendere, & voces sunt expressiores signa humanæ communicationis. Nam si ob eam causam hec prohibito ad propriam vocem refringitur, eadem vel maiori locatio erit eodem modo restringenda, quod nemo dicat: alioquin hec prohibito inutilis, & ridicula fieret.

Dicunt vero nonnulli ex citatis auctoribus, licet sum exhibere illa signa, si id non fiat intentione honoris praefandi, sed solum ad vitandum scandolum, vel propter urbanitatis indicia. Sed primum hoc id dicere possent de voce. Deinde exhibere signa honoris sine intentione honorandi fictio quædam est, & moraliter, prout hic & nunc sit, menda- cium continet, ac deinde etiam prohibetur illa le- ge, quia simpliciter vetatur talis honoris exhibitio-

Fr. Suarez tom. 5.

A sicut exhibere honorem idolo absque intentione honorandi eadem lege religionis prohibetur. In rigore ergo hoc genus actionum prohibitum est ex vi excommunicationis, quamvis fortasse nonnullæ ex his propter consuetudinem, ut dixi, excusari possint. Haec enim prohibito humana est, quæ per consuetudinem derogari potuit. Locutus sum autem de honorifica salutatione, quia, ut omnes autores dicunt, verbis deprecatoris, & præteritum iis, quæ ad emendationem, & repudientiam postulandam pertineant, licitum est salutare excommunicatos, quoniam & pro excommunicato orare præstatum licet, ut supra diximus, & de iis quæ ad excommunicationem pertinent, & iuare possunt ad conuersationem excommunicati, loquuntur cum illo possunt: verumque autem horum virtutum continetur in illo salutandi modo.

*Communio, quæ quartæ vox erat illius versiculi, si per antonomasiam pro vnu Eucharistia sumatur, Quid per
huc non spectat, sed ad spiritualem communicatio- verbum
nem: & ita intellexit illam vocem D. Thom. in 4. d. 18. quæst. 2. articulo 1. explicat tamen generali- communio
ter de tota communione sacramentorum: sive
D. Thom.*

C *ommunio: secunda, scilicet *vale*, ad signa reuerentiae, & honoris: haec vero tertia, scilicet *communio*, ad omnem humanæ conuersationis, & societatis, vel contractus, qui illam requirat, referatur: nam coabitatio sub ultima voce, id est *mensa*, satis congrueratatione comprehendendi posset. Quidquid vero sit de vocum significacione, sub his intelligimus prohibitum esse ex vi excommunicationis quodlibet opus gerere cum excommunicato, quod mutnam operam postulet: nam hec sine dubio humana communicatio est. Item prohibitum est cum excommunicato comedere, quod in specie declaratur in citatis iuribus, & ab auctoribus multis modis extenditur.*

*Primus & maxime proprius est, quando sum in eadem mensa comedunt non excommunicatus, & excommunicatus; vel quia alter alterum invitat, vel quia veluti communem, aut socialem vitam agunt, sive communem cibi omnibus apponantur, si com. come-
dere. vel singulis proprijs: quolibet enim ex his modis humana communicatio intercedit. Quia tamen non inuenitur quando veluti casu, & sine vlla ratione vnius ad alterum, vel utriusque ad vnum quasi corpus, in eadem domo, aut etiam materiali mensa vniusquisque suis cibis vtritur: quia illa re vera non est communicatio eorum inter se, & ideo id non est prohibitum. At vero, si vterque ad eandem mensam conueniat ab vno terio invitatus etiam in aliena domo, iudicio fere Doctorum omnium ibi interuenit communicatio prohibita: quia licet non videatur esse adeo immediata, ratione tamen vnius terri alia communicatio est, & morali estimatione ita censetur, ut sumitur ex D. Thom. in 4. d. 18. quæst. 2. articulo 1. quatenus absolute ait prohibitum esse ne aliquis cum excommunicato comedat: in prædicto autem casu vere ac proprie diceretur comedere cum illo. Idem dixit Innocent. in cap. Nuper, de *Innocent.* Sentent. excom. Antoninus, Syluest. Caet. Na- *Antoninus.*
uarrus, & alij. Qui addit, etiam si plandio inchoato, excommunicatus adueniat, alium teneri mensam deserere, si non possit alter consortium eius. *Syluest.* Caet. *Nauari.**

X 2 vita-

vitare: quod probari, & explicari potest ex ijs, quæ diximus de vitando excommunicato in eadem Missa cum illo audienda.

Ad dunt etiam, præfertum Nauarrus, non solum vitandum esse huiusmodi conuinium cum excommunicato in eadem mensa, sed etiam in diuersis, si sit in eadem domo, & eodem tempore per modum vnius conuiui, vt si quis plures inuitaret, quos una mensa non caperet. Quod quidem maxime procedit, quando, licet mensa sint quasi materialiter distinctæ, ita vero sunt in eodem cœnaculo, vel refectorio ordinatae, vt vna artificialiter componant. At vero si essent in diuersis cubiculis etiam si eodem tempore, & ob eandem causam, & rogatu a expensis eiusdem personæ ad comedendum in eadem domo conuenienter id satis non est, vt physice, vel moraliter vnu dicatur cum alio comedere, ideoque non videtur communio censuræ contraria: quia per eam solum prohibentur alii, ne cum excommunicato comedant. Potestque exemplo declarari, nam quando hoc modo inuitantur viri, & fœminæ ab eadem persona, ita tamen vt viri per se, & similiiter fœminæ separatis & diuerso loco comedant, non possunt dici viri cum fœminis comedisse, aut è conuerso: idemque est si inuitentur nobiles, & plebeij, domini, & famuli, vt eodem quidem tempore, separatis tamen comedant, ergo similiiter in præsenti, vt resultat hic respectus comedendi cum alio, non satis est illo modo in eadem domo manducare: ergo neque id est satis ad agendum contra excommunicationem: neque etiam videtur sufficere quod id faciant propter petitionem, amicitiam vel aliam causam eiusdem perlone: quia ex hoc solo non resultat communicatio eorum inter se. Et hoc censio in rigore verum, quamvis aliud securius esse videatur.

Rursus, quod de mensa diximus, ad lectum à Doctribus extenditur, non enim debet quis non excommunicatus cum excommunicato in eodem lecto dormire, vt patet ex supra citatis, & ex omnibus Summis. Qui secus esse censem, si eodem cubiculo diuersis lectis vtantur: nam hanc non censem esse communicationem prohibitam, sicut dictum est de cibo & potu. Sed adierto hoc esse verum regulariter, quia in eodem lecto non tam facile conuenit abique mutus societate & communicatione, sicut in eodem cubiculo in diuersis lectis: zamen vbi contigerit eandem seruari proportionem, eandem dicam intercedere prohibitionem. Nam, si duò per modum societatis eodem cubiculo vtantur, quamvis in lectionis sint distinctis, inter se comunicare censibuntur, eritq; illis talis communicatione prohibita. Et è contrario si casu accidat, vt duo sine villa inter se coniunctione, vel societas in eodem hospito pernoctent, & vtrique vnu tantum lectus tributatur, nulla propria communicatio intercedat, etiam si in eodem lecto dormiant: sicut in simili supra de mensa dicebamus: nec video cur hoc potius, quam illud prohibitum sit. Et confirmatur, ac explicatur: nam iudem auctores extendunt hanc prohibitionem ad cohabitationem cum excommunicato in eadem domo, vt patet ex Sylvestro, Nauarro, & alijs: quod necessario intelligendum est, & ipsi interpretantur, de cohabitatione (vt ita dicam) formalis, id est cum aliqua vita societate, nam materialiter solum ibi habitare, vbi excommunicatus habitat, prohibitum non est: quia illa non est communicatione humana: ita igitur veritum est condormire, non materialiter sed formaliter; per modum humanæ societatis: si ergo ita fiat etiam in diuersis lectionis, prohibitum erit, si vero non ita fiat etiam in eodem lecto, prohibitum non erit. Dices D. Ioan. in eodem balneo Cum hæretico simul lauari noluit, cum tamen illa solum materialis coexistentia, aut conlauatio fuisse videatur. Respondeo illud non

A fuisse necessitatis, sed supererogationis opus, & exemplum ad hæretis detestationem ostendendam.

Atque eodem modo intelligendas censio omnes alias communicationes, quas sub illis verbis Doctores intelligunt esse prohibitas, scilicet condere, coambulare, simuliter agere, collaborate, seu cooperari: hæc enim omnia intelligenda sunt formaliter, & per modum communicationis esse prohibita. Sitamen solum materialiter excommunicatus &c excommunicatus simul in eodem loco deambulent, vel iter agant per eandem viam, vel in eadem nau iacent, non agunt, contra censuram, quia illa non est humana communicatio. Cooperari vero dicentur, quando mutuam operam, aut ministerium sibi præbent in eodem opere, aut artificio officiendo, etiam si ad tale opus conducti sint: secus vero est, si ad laborandum in diuersis partibus eiusdem domus conducerentur, etiam si ab eodem, & in eodem tempore, & pro eadem domo consummada conducti essent, & laborarent. Itaq; hæc omnia moraliter pensanda sunt, vt si communicationem inclidant, intelligentur prohibita, & non alias.

Atque ex his omnibus colligitur primo effectus hos, (quod fere in alijs obseruari potest) licet directe & per se ordinantur ad punitionem & coactionem excommunicati, tamen in alios magna ex parte redundare, & plures ex illis passi potius (vt fidicam) quam actiue ad excommunicatum pertinere.

Declaratur, nam ex vi huius effectus obligatur excommunicatus, quantum est ex se, abstinere ab omni prædicta communicatione cum ceteris fidelibus, nam cum iura dicunt per hanc censuram separari excommunicatum à communicatione fidelium, non intelligunt separari tantum per prohibitionem alijs factam, ne cum ipso communicent, sed

multo magis per prohibitionem ipsi factam ne cum alijs comunicent. Proper quod dicitur in cap. Illud de Cler. excom. minit. excomm. non vitare multo magis, quam non vitari, periculoso existere, & ita intelligenti hunc effectum Theologi in 4. distinkt. D. Thom. 16. vbi præcipue D. Thom. Richardus, & Paludanus, Ricardus Argent. distinkt. 19. Adrianus, quæstio 3. de Clauib. Palud. & Canonista dict. cap. Illud, & in cap. penul. de Sententia excom. Quod adeo verum est, vt etiam post

Corollarium ex dictu,

D. Thom. 16. vbi præcipue D. Thom. Richardus, & Paludanus, Ricardus Argent. distinkt. 19. Adrianus, quæstio 3. de Clauib. Palud. & Canonista dict. cap. Illud, & in cap. penul. de Sententia excom. Quod adeo verum est, vt etiam post

Adrian.

Extraagan. Ad eundam, omnis excommunicatus, quantum est ex se, ad hoc obligetur, etiam si non denunciatus sit, nec publicus, sed omnino occultus: quod sæpe in superioribus annotatum est, proper particulam eiusdem Extraaganis, qua cauetur per eam nullum priuilegium ipsi excommunicatis conferri: quod specialiter notauit Nauarr, libro de Oration. & Hor. canon. capite 21. numero 17. & 18. Vbi deplorat abusum & impudentiam multorum, qui donec denunciati sint abstinere non curant. Deinde ex vi huius effectus sunt ipsi excommunicati per censuram quasi obiecta inhabilis, seu incapacia ad communicationem humanam honestam, & fidibus dignam: atque hoc modo dicimus huiusmodi effectum passi etiam pertinere ad excommunicatos ipsos: sic salutari non debent, quia facti sunt obiecta indigna salutatione, & honore secundum illum statum; atque ita de aliis. Tandem hinc redundant hic effectus in aliis prohibet illos ne huiusmodi genus communicationis excommunicato exhibant: tum quia hæc sunt veluti correlativa; & ideo ex parte vtriusque fuit necessaria prohibitio, vt effectus esset in suo ordine perfectus: tum etiam quia iura expresse hoc declarant, vt superius cito- tum est.

Dixi autem semper hanc prohibitionem versari inter ipsos fideles, per fideles intelligendo baptizatis: Non est propositos: nam cum infidelibus per se, & ex vi censuræ delibus cum non est prohibita communicatio, nec ex parte ipsorum infidelium, cum illi non sint sub Ecclesiæ iurisdictione, cum iura expresse hoc declarant, vt superius cito-

dictum est.

Obiectio di-
lucis.

A quam per separationem, ad fidem trahendi sunt, ut ex Aug. notatur in cap. *Infidelis*, 23, q. 4.

SECTIO II.

An, & quale peccatum sit communicatio ciuilis cum excommunicato.

DEpriori parte questionis in titulo parte insinuata nulla est controverbia: nam certum est apud omnes peccare, per se loquendo, tam excommunicatum communicando eisdem modis, cum excommunicato. Sequiturque ex dictis, nam ostendimus utrumque esse per hanc censuram prohibitan habe communica-
tionem: ergo utriusque peccatum illam exercendo.

Difficultas ergo tota est de posteriori parte questionis, quale peccatum hoc sit, communis resolutio esse videtur, hoc peccatum, regulariter loquendo, esse tantum veniale. Ita docuit D. Thomas, in 4. dist. 18. qu. 2. art. 3. & in additionibus, q. 2. ar. 3. & *Quodlib.* 1. 1. a. 9. & eum secuti sunt ceteri Theologi, & Sump-
tistae, nec Canonistae dissentient in c. *Sacris*, de iis
quæ vi, & de *Sent. excom.* licet enim Abbas opposi-
tum (sub formidine tamen) sentiat, quem nonnulli
sequuntur: alij vero frequentius nobiscum sentiunt,
ut videre licet in *Natuar.* in *Sum.* c. 27. n. 30. & *Couart.*
in c. *Alma*, 5. 3. n. 7. & 8. *Hofstiensis* vero in *Sum. titul.*
de *Sent. excom.* §. fin. in hoc distinguunt inter excom-
municationem ab homine, & à iure, & illam dicit
obligare sub mortali in hac materia, hanc impro-
babilem censeo, quia nec excommunications illæ
sunt diuerarum rationum, neque præcepta homi-
nis plus de se obligant, quam leges. Ac denique, si
que ratio probat assertione positam quoad excom-
municationem à iure, & que prædicta quoad excom-
municationem ab homine. Ratio ergo assertio-
nis est, quia qualibet lex, licet ex suo genere gra-
uissimis, materia leui tantum obligat sub veniali;
hæc autem materia humana communicationis in
hac actionibus communibus ad coniunctionem seu co-
mercium humanum pertinentibus satis leuis est,
tum secundum se, quia hæc actiones non sunt magni
momenti, tum in ordine ad excommunicationem,
qua indirecta tantum & secundario has actiones
prohibet.

Dices: Imo in ordine ad finem excommunicationis videtur materia illa satis grauis, quia ex ob-
ligatione, vel transgressione illius multum pendere
potest quod excommunicatus resipiscat; qui est fi-
nis excommunicationis: nam, cum hæc actiones co-
munes frequentiores sint, magisque necessariae vi-
ta humanae, nihil magis potest, morali modo lo-
quendo mouere excommunicatum ut à contumacia
recedat, quam si videat se ab aliis destitui, etiam
in his actionibus. Respondeatur in primis remo-
uenda esse ea, quæ sunt per accidens, quale erit, si ob
hanc communicationem augeatur contumacia exco-
municatus, & maiorem libertatem & audaciam co-
cipiat ad resistendum Ecclesie: nam hoc iam erit
quoddam genus scandali ratione cuius poterit pec-
catum esse mortale: id vero dicimus esse per acci-
dens; nos autem per se solum consideramus natu-
ram & grauitatem actionis, & sic dicimus esse leue,
etiam si ratione impendente ad consequendum
finem excommunicationis consideretur. Infert e-
him excommunicatione multa alia grauissima incô-
moda, tam in diuinis, ut hæc tenui vidimus, quæ in
humanis, ut sectione sequenti declarabimus, quæ si
integre seruentur, satis superque erunt ad commo-
dum excommunicatum: quod si ea omnia co-
temnat, parum certe iuuabitur ob separationem in

his letioribus actionibus: præsertim adiunctis exceptionibus & limitationibus, quas ipsa Ecclesia in hoc negotio adhibuit, & paulo inferius expomus. Accedit, quod D. Thom. recte considerauit, verisimile non esse voluisse Ecclesiam tam grauem obligationem imponere fidelibus omnibus in materia a deo leui, frequenti, & vulgaris, cum sine magno animarum periculo esse non posset: alioqui quod in viuis medicinam esset institutum, in commune damnum, & periculum vergeret; quod est contra Ecclesiam benignitatem, ac conuenientem prouidentiam.

⁴
Excommunicatus, cum alius communicando, solum peccat venialis.

⁵
Intra latitudinem aniem culpae venialis plus peccat & pro quam aliis.

⁶
Cap. Sacri de iis quæ vi.

⁷
Cap. Exceptio de sent. excom.

⁸
Cap. Significauit de sent. excom.

A excommunicatis a Papa. Et quamvis hoc censeatur esse singulare in excommunicatione Papali, tamen in grauitate culpe id non potest esse singulare, licet fortasse sit in poena. Quia, si materia præcepti in se considerata leuis est, etiam si prohibito manet a supremo Pastore, non obligabit, nisi sub veniali culpa, quandoquidem lege etiam diuinæ, & naturales in materia leui non obligant, nisi sub veniali, eo vel maxime, quod in preceptis eiusdem rationis, quo manent a supremo, vel a proximo superiori, non videtur esse circumstantia, aut differentia, quæ sufficiat ad tantam diueritatem constituendam, quanta est inter mortale, & veniale peccatum: si ergo communicatione hæc cum excommunicato a Papa mortale peccatum est, ut ostendit grauissima poena excommunicationis maioris, etiam cum quolibet alio excommunicato, mortale peccatum erit. Atque simile argumentum fieri potest ex modo excommunicationis maioris, quæ interdum ferri solet ab homine in participantes; nam illa etiam supponit materiam peccati mortalis: quia, si materia est leuis, non potest homo, etiā velit, obligari sub mortali in sola illa, & consequenter, nec sub censura maioris excommunicationis: si autem materia de se est grauis, & capax obligationis sub mortali, sufficiet communis prohibito Ecclesie ad eandem obligationem inducendam.

⁹
Cetera diuisiones communicationis cum excommunicato traduntur.

⁷
A Nre quam his objectionibus respondeam, suppono communem diuisionem Doctorum de triplici communicatione cum excommunicato, scilicet in crimen propter quod aliquis excommunicatus est, in diuinis, & in humanis, nā de primis duabus membris non dubitatur, quin intercedat culpa mortalitatis: de tertio vero est controversia. Vt autem illa partitio radicibus intelligatur, & ratio illius doctrinæ melius reddatur, possumus nos alia diuisione, & subdiuisionibus vti. Est enim quædam communicatione prohibita quia mala, & antecedens, ut dicam, excommunicationem ipsam. Altera vero est mala, quia prohibita, & per ipsammet excommunicatione introducta. Prioris generis est communicatione in crimen criminoso, vt aiunt; iam communicare in crimen nihil aliud est quam cooperari in crimen seu contumacia propter quam lata est excommunicatione: hoc autem per se, & intrinsece malum est. Cumque illud crimen, & contumacia mortale peccatum esse supponatur, ex eo, quod est sufficiens causa excommunicationis maioris, sequitur, ut cooperatio ad tale crimen sit mortale peccatum, per se loquendo, id est, nisi per ignorantiam, vel inaduententiam excusat, aut nisi cooperatio sit tam leuis, vt quasi pro nihilo habeatur. Et ideo fortasse dicta est hæc communicatione in crimen criminoso, nam criminofus non dicitur nisi propter graue peccatum contumacia, quæ sufficiens materiam excommunicationis maioris includat. Atque hinc factum est, ex constitutione eiusdem iuris, vt participantes in crimen cum excommunicato, postquam excommunicationem contraxerint (ita enim intelligendum hoc est) participes etiam fiant maioris excommunicationis. ¹⁰ Nupir, de Sent. excom. Unde communicatione maioris excommunicationis includat. Atque hinc factum est, ex constitutione eiusdem iuris, vt participantes in crimen cum excommunicato, postquam excommunicationem contraxerint (ita enim intelligendum hoc est) participes etiam fiant maioris excommunicationis. ¹¹ Unde communicatione maioris excommunicationis, & sub hac ratione eius priuatio, seu specialis obligatio abstinendi ab illa, inter effectus excommunicationis numerari potest. Neque circa illam alia difficultas, vel aliud notatum dignum occurrit.

Altera communicatione cuius priuatio per solam excommunicationem proprie introducta est (quia per se considerata alias licita erat) subdividitur in illa

maia, quia
probatus
duplex.

illa duo membra, scilicet diuinam, & humanam, quae propriis vocabuntur Ecclesiastica, & ciuilis, quia in priori membro plures communicationes comprehenduntur, quae non proprie dicuntur diuinaz: nam solum illa, quae est in sacramentis, sacrificio aut suffragiis, diuina proprie dicitur: communicatio autem Ecclesiastica in multis aliis rebus inuenitur, ut constat ex supra tractatis: & ideo haec etiam dici solet generatim *communicatio in sacris*. De toto ergo hoc genere communicationis, & de modo quo in illo peccatur: deque peccatis, quae propterter incurritur satis dictum est in praecedentibus, vbi ostendimus, hanc communicationem ordinariam, & ex suo genere in tali materia esse mortale peccatum, licet non repugnet aliquando esse tam leuem, ut sit venialis culpa. Poenam autem eius generalis est excommunicationis minor, specialis autem respectu aliquarum personarum, & actionum, est vel interdictum, vel irregularitas respectu ipsius excommunicati, si clericus sit.

Altera communicationis, quam ciuilem appellamus, in duobus praecipue differt a precedente. Primo, quod est minoris estimationis, & momenti, ut per se notum est. Secundo autem Doctores omnes etiam dicere, quod respectu prioris secundario & indirecte tantum per excommunicationem intenta est. Cuius ratio esse videtur, quia spiritualia bona, cum sint propria filiorum Ecclesie, merito ac primo de genere, qui ab Ecclesia absconditur immo in hoc potissimum videtur confondere talis absconditio, & separatio ab Ecclesia. Item quia excommunicatus proxime ac per se sit indignus vobis spiritualium bonorum: vobis vero ciuilis communicationis priuatarum & ad maiorem terorem, & correctionem, & in ordine ad spiritualia. Haec ergo communicationis ciuilis in duo alia membra subdividitur, scilicet in communem seu pertinentem ad humanum coniunctum, & forensem, de qua postea dicturi sumus: hic enim solum de priori agimus, cum dicimus illam esse materiam leuem respectu huius prohibitionis, aproprio transgressionem in illa solum veniale peccatum esse.

Hoc autem cum tribus limitationibus intelligendum est: propterter enim dixi in assertione, regulariter loquenda. Prima est, vt talis communicationis hat fine contemptu clauium Ecclesie. Hanc enim exceptionem Diuus Thomas adhibuit, & omnes secundum quantur: estque communis ad transgressiones omnium praeceptorum, nam quantumvis videantur leues ex materia, si ex contemptu hant, sunt peccata mortalia, & ideo non spectant ad hunc locum, sed ad materiam de legibus, vbi etiam explicandum est quid sit operari ex contemptu: quod attingit Diuus Thomas, & ibi Caetanus, 22 quæst. 186, artic. 9. ad 3. & latius Couarruicias, in cap. Alma, p. 1. §. 7. num. 6. & 7.

Secunda limitatio est, vt intelligatur de singulis actibus per se sumptis, nam licet in singulis non inueniatur malitia mortalis. ut diximus, in consuetudine tamen & frequentia eorum reperiri potest, si per modum vnius obiecti, directe aut indirecte voliti, sumantur tales actus. Cuius ratio non solum est, qui talis frequentia includit contemptum: nam licet hoc sit aliquid indicium contemptus, non tam est certa, & infallibilis regula: nam etiam ex passione vel negligencia potest talis frequentia oriri, fedatio propria est, quia licet actus singuli per se considerati sint materia leuis, frequentia tamen eorum est grauis materia, & plurimum derogans intentioni huius legis. Oportet autem vt haec frequentia per modum vnius obiecti sumatur: nam si se junctim adiuvium vnuus actus fiat sine proposito formalis vel virtuali alterius, licet illi per humanam fragilitatem multiplicentur, nullus eorum erit peccatum mortale: quia iuxta sanam doctrinam, ex

A venialibus non sit mortale propter solam multiplicationem. Solum ergo quando aliquis ita communicat cum excommunicato, loquendo, aut cohabitando cum illo, vt id faciat animo id faciendo persecutus, & quasi exhibitu, ac semper, moraliter peccabit. Et haec est propria differentia inter hanc communicationem humanam, & sacramentum sacra, regulariter loquendo habet malitiam mortalem in singulis actibus: haec vero in singulis est venialis tantum, licet in frequenti vobis possit esse mortalis. Quam limitationem adhibet Nauarr. dicto cap. 27. num. 30. sed illam ita declarat, vt dicat, intelligi de frequentia, quia habet coniunctam malitiam mortalem animandi ad delinquendum: vnde reducit hanc ad communicationem in crimen. Sed si intelligit oportere, vt haec frequentia procedat ex intentione seu voluntate animandi in crimen, falsum est: nam hoc modo singuli actus cuiuscumque communicationis erunt peccata mortalia, quia iam transiunt in aliud genus criminosa communicationis. Si autem intelligit talis frequentiam secum asserre moraliter loquendo, illum effectum animandi excommunicationis, aut posse esse impedimentum graue ne repudiat, admitti potest: confertque ad explicandam illius materiae gravitatem.

Tertia limitatio sit, nisi specialiter, & publica auctoritate declaratum sit talem communicationem vitandam esse, vt spectantem in tali casu ad communem bonum, vel ad finem per censuram intentum quod fit quoties per iudicem augeretur seu ferrur censura contra participantes, vt in solutione ultimæ obiectio magis explicabimus.

Objectionibus satist.

Ex his ergo facile est ad singula obiecta respondere. Ad cap. Sacris. Diu. Thomas supra duplicitatem responderet. Primo, quod ibi est sermo de communicatione in diuinis. Secundo, quod eadem est auctoritate peccati venialis quantum ad hoc, vt propter metum fieri non debet, quod ibi erat intentum à Pontifice. Sed vitrue expofitio difficultatem habet. Prior propter rationem factam, qua Pontifex absolute loquitur de communicatione. Posterior quia non declarat cur Pontifex in particulari de peccato mortali locutus fuerit: item, quia licet peccatum veniale non sit faciendum propter metum, si facta compositione adhuc tale sit, id est, si suppongo metu malitiam veniale restringat, tamen sepe accidit, vt propter metum licet facere actum, quem si ne metu facere, esset peccatum veniale: quia metus fecit vt cesaret obligatio, & consequenter vt auferretur malitia. Quamuis autem hoc possit etiam contingere in mortali, tamen multo facilius, & ex leuiorri metu potest id venire in veniali, quia in mortali: & ideo si Pontifex existimat aliquam communicationem cum excommunicato esse rancum peccatum veniale, non recte inutiliter non licere communicare cum excommunicato propter metum, quia propter nullam timorem licet peccare mortaliter. Quare supra textum illum expofitio de illa communicatione, quae non est mala, quia specialiter prohibita, sed quia intrinsecam habet malitiam, supposita dispositione, & statu hominis excommunicati: haec enim non auferret interueniente metu, licet minuti possit propter diminutionem voluntarii, absoluere tamen non quam licet. Et hoc modo expofitus ille textus nihil nobis obstat, vt ex supra notatis patet: & quoad hoc non refert, quod Pontifex absolute de excommunicatione loquatur, quia necessario intelligendus est iuxta materiam subiectam, & iuxta exigentiam rationis, quam adducit. Nunc vero vterius addo, etiam si Pontifex absolute de communicatione cum excommunicato loquatur, nihil

248 Disput. XV. De Excom. maior. vt priuat ciuili, &c.

in præsenti obstar, quia non est dubium quin hæc communicatio ita absolute sumpta ex suo genere peccatum mortale sit, quod non excludit, quin in particulari ex leuitate materia posse esse veniale. Cum autem absolute est sermo de iis, quæ ex genere suo peccata mortalia sunt, simpliciter mortalia vocantur, vt furtæ, sacrilegia, &c. Ad hunc ergo modum locutus est Pontifex.

¹⁴ *Secunda & tertia obiecti oni respon- detur.*
Et per hæc facile est respondere ad secundam & tertiam obiecti oni respon- detur. nam in vtroque illorum textuum est sermo de communicatione in cōmuni, & ideo fit sermo de illa ut de re graui, & morali ex suo genere. Addo in cap. *Exceptionem*, esse sermonem in particulari de excommunicatione forensi, quæmū ciuili, quæ grauior est, quæ visualis, de qua loquimur: & ideo de grauitate culpæ, quæ in illa communicatione intercedit, specialiter dicemus sectione sequenti. Texus ergo ille ad rem præsente non confert, eo vel maxime quod *periculum animæ*, non necessario restringendum est ad *periculum mortis animæ*, sed absolute dici potest de periculo conscientiæ, quæ per peccatum etiam veniale maculatur: & remote saltem dici potest *periculum animæ*, quatenus per venialia peccata disponitur quis ad grauiorem lapsum. Verba autem cap. *Si vera*, per se obscura sunt in omni sententiæ: cum enim in casu illius textus cōmunicatio *irreputabilis* esset, etiam venialiter, quid est quod Pontifex ait, *Cum dolore cordis & spes penitentie*, futuram fuisse licitam? Ad quid enim necessarius erat dolor cordis de relicta, aut quomodo potest spes penitentie actum iustificare? Iste repugnans inuoluitur, cum de auctu leito penitentia speranda dicitur. Et eandem difficultatem habet quod ibi dicitur *sub spes venia*: nam de re licita nulla est *venia necessaria*.

¹⁵ *Dicendum vero est sermonem pontificis in eo textu esse de quadam communicatione, quæ futura erat diurna, & quasi in continua quadam societate, & ideo sine dubio fuisse materia grauius peccati, si voluntarie, & absque legitima causa excusante, eam quis amplectetur. Et ad hoc significandum vultus Pontifex eo verborum pondere, ac repetitione in principio, & fine textus. Volut item illos fideles monere, communicationem illam sustinendam potius fuisse inuoluntarie, quam voluntarie accipiendi: & hoc significauit per verba, *Cum dolore, & amaritudine cordis*. Docuit etiam esse periculis expofitam: nam tenebant illi fideles communicationem cum excommunicatis, quam minimum posse, & solum in iis rebus illis licetab, in quibus eam vitare non possent, vt ibidem dicitur, vnde cum futura esset frequens & familiaris, moraliter expofita erat periculo excedendi. Et propter hoc dicit, *Cum spes venia & penitentie*, scilicet cuiuscumque excessus, si forte committatur. Quem leuiores futurum fuisse, significat fuisse sperandum, cum esset quasi coactus, & qui vix posset humano modo evitari.*

¹⁶ *Quarta ob- jectio enoda- tura.* Ad quartam obiecti onem, receptissima sententia est, excommunicationem minorem propter veniale peccatum incurri: nam, licet illa pena ex parte bonorum, quibus priuat, grauius appearat: considerato tamen modo quo priuat, & facilitate, quæ auferri potest, potius est leue quoddam grauamen, quam pena multum grauius: quod latius infra in propria disputatione illa censura explicabimus. Proper Capitulum autem illud *Significavit*, quidam simpliciter limicant regulam positam, vt locum non habeat in excommunicatione Papali: nam mortalius peccare ait eum, qui cum excommunicato à Papa cōmunicat, etiam in auctibus huius communicationis, de qua nunc agimus. Sed hoc nullum habet fundamenta in textu; & ideo longe alter illud in superioribus exposuimus, vel cum Abbat, & alicuius excommunicatione in diuinis, adhibitis qui-

busdam conditionibus, quæ ex textu colliguntur, vel de communicatione in criminis cum *Glossa* ibi.

Tandem, quod vltimo loco expendebatur de excommunicatione, quæ in participantibus ferri solet, à Canonistis ita breuiter expeditur, ideo esse tunc peccatum mortale, quia duplex inobedientia interuenit, scilicet iuris, & iudicis, & quia mitius agitur cum lege, quam cū homine. Sed hæc non satis declarant rem, quia duplex vinculum etiam diuersa rationis, nedum eiusdem, non sufficit ad malitiam mortalem, si materia semper leuis permanet: & ideo in ultima limitatione adnotauit materiam, quæ secundum *commissum* in ordine ad finem à iudice intentum: quod ne esse est interuenire quoties excommunicatione hæc in participantibus fertur. Et hinc ortum est, vt huiusmodi excommunicatione in participantibus ipso iure non feratur, sed semper ab homine, quia ius, cura in cōmuni feratur, solum respicit ea, quæ communia sunt: iudices vero particulares circumstantias expendere possunt. Propter quod etiam prudenter nō nos iure statutum est in cap. *Statutum*, de Sent. excom. ^{Cap. Statu-} in 6. vt huiusmodi excommunicatione non feratur à ^{in 6. de} iudice in participantibus cum excommunicatis a se, nisi per sententiam speciale, & in personam certam, ac nominatam; & monitione canonica praemissa, & altera lata nulla sit. Et ratio insinuat, quæ nos tetigimus, vt *ex locutione, & aliis, quibus parvus labitur in minorem, excommunicationis fortior inducatur, potius iudex post monitionem canonica huiusmodi de participantibus consimili damnare censura*. Ac si dicatur, vt potius iudex ex effectibus, & aliis circumstantiis expendere, an talis actus dignus sit tali prohibitione, & censura.

Et per hæc etiam obiter declaratum est, quanam penam impositam in iure, ob hanc communicationem, est enim lata excommunicatione minor, vt constat, & non alia: nulla enim ex iure ostendit potest. Ac merito, quia pro culpa leuitate, ac necessitate illa pena satis est.

SECTIO III.

Quibus modis excusat se à culpa ciuili's communica- tio cum excommunicato.

Erum est hanc communicationem ita esse culpabilem ut possit interdum rationabilem excusationem habere: quia cum non sit intrinseca mala, sed solum quia prohibita, non est dubium, quin multis modis excusari possit, tam ex parte excommunicati, quam ex parte eorum, qui cum ipso cōmunicant. Et quidem ex parte excommunicationis nullam inuenio in iure positivo exceptionem, habent tamen in eo locum duas illas, quæ in superioribus tractatæ sunt, scilicet, ignoratiæ probabilis, quæ inaduentientiam, vel inconsiderationem etiam naturali comprehendit, & necessitas, sive à natura, sive ex alio casu contingente, aut certe ex violentia euinciat. Nam, si in aliis communicationibus, quæ grauiores sunt, & maioriæ obligationis locum habet duplex hic excusationis titulus, multo magis in presenti habebit. Neque hic plura addere oportet, cum superiora sufficiant, quæ hic seruata proportione accommodanda sunt. Ex quo sequitur, eandem duplum excusationem in participantibus cum excommunicato locum habere, nam & in eis multo factius habet potest locum ignorantiæ excommunicationis alterius, quam in ipso met excommunicato, & cum ille non sua culpa illa obligatione generatus sit, facilius debet, vel potest ob necessitatem, vel utilitatem propriæ excusari. Hoc autem, quod sub hac generalitate ex ipso iure naturæ oritur, in iure Canonico ad leniendum rigorem excommunicationis,

Eadem titu- latus in- partibus à for- mulariis habent.

tionis, & tollendas occasiones peccatorum, magis declaratum & amplificatum est, in cap. *Quoniam multos*, 11. q. 1. Quod breuiter hoc loco exponere necessarium est.

Primum caput excusationis cap.

Quoniam.

Rimo ergo ac præcipue liberantur in illo texu
P ab hac culpa qui ignoranter excommunicatis com-
municant. Quæ exceptio intelligi potest, & de igno-
rantia facti, & ciuris: & de vtrâq[ue] intelligenda vide-
tur, tum quia textus indistincte loquitur, tū etiam
quia, vt ex principio textus constat, subuenire vol-
luit tam iis, qui ex ignorantia quam iis qui ex nimia
simplicitate, id est, ex iuri errore, vt Glofia exposuit,
cum excommunicatis communicant: de quibus ta-
men ex simplicitate operantibus postea nihil dicit
in particulari: ergo comprehendit illos sub eis, qui
ignoranter communicant: nam illa simplicitas i-
gnorantia quædam est. Quod vero spectat ad igno-
rantiam facti, nullam fere vel tempore dubitatio-
nem habet, non enim tenemur vitare, nisi vel cleri-
ci percullorem ita manifestum, vt nulla tergiuersa-
tione celari posset, aut nominatum denunciatum,
cuius excommunicatio satis etiam publica & nota
est. Tamen, quia hæc ipsa denunciatio potest esse nō
omnibus nota vel in eodem, vel diuersis locis, ideo
etiam nunc habet locum hæc facti ignorantia, quâ-
uis rarioer sit. Similiter etiam ignorantia juris de ex-
communicato vitando vix potest hodie in aliquem
cadere.

Dubitari vero circa utramque ignorantiam potest, qualis esse debeat, ut excusat in presenti ex vi illius textus. Et ratio dubitadi est, quia si requiritur ignorantia inimicibilis, nihil ex vi illius iuris concessum est, nam semper valuit haec excusatio ad impediendam culpam: si vero ignorantia voluntaria, & vincibilis sufficit ex speciali concessione illius textus, multum derogatum est seueritati excommunicationis; & videtur inuolui repugnantia in eo, quod ignorantia voluntaria in materia prohibita excusat. Vnde communiter interpretes de ignorantia probabili, & inculpabili hanc excusationem intelligunt, ut videatur licet in D. Thom. & alius Theologis d. 18. Angel. verb. *Excommunicatio*, 9. & alius. D. Iuxta quam sententiam dicendum est, Gregorium in eo textu nihil noui concessisse, sed declarasse quod iure ipso naturali locum habeat ad tollendos scrupulos. Addere vero possumus fortasse, quamcumque ignorantiam excusare huicmodi communicationis, dummodo talis ignorantia affectata non sit: haec enim & malitia, & pertinacia æquivalent: quando tamen secundum directam voluntatem, & cognitionem, bona fide communicatur, licet aliqua negligentia intercesserit, verisimile est sufficere ad excusandam hanc censuram; idque Gregorium in eo textu concessisse. Neque immerito, tum quia tunc ferre nulla est propria contumacia ex parte communicantium cum excommunicato, tum etiam E. quia, cum illa culpa ex se levius sit, per illam circumstantiam seu operandi modum ita extenuatur, ut illa censura seu poena non videatur digna. Quia vero hoc incertum est, non est extendendum ad aliud genus maioris communicationis, quam sit hæc vulgaris, de qua agimus, & ad cautelam semper erit consilium absolutionem obtinere.

Deinde dubitari potest, an is, qui non omnino ignorat, sed dubitare incipit, an aliis excommunicatus sit, possit excusari, vel statim teneatur illum vitare. Respondetur, propter solam suppositionem, vel dubitationem etiam ex forma de denuntiatione, facta non teneatur illum vitare, regulariter loquendo; & maxime in hac vulgaris communicatione humana, de qua agimus. Ita sentiunt Adrianus

in 4.q.3. de clauib. Maior in 4.d.18.q.2. Nauarr. & a-
lij moderni Scriptores. Et ratio est, quia in dubio
melior est conditio possidentis: ergo propter solum
dubium non possum ego priuare alium communica-
tione, ad quam ex se ius habet, eiusque vsum legi-
time possidet. Iuxta antiquum etiam ius excom-
municatus occulite non erat publice vitandus, sed tan-
tum occulite: ergo eadem ratione is, cuius excom-
municatio est dubia, non potest nec debet tanquam
certo excommunicatus tractari: ergo nunc ex iure
nouo Extrauagantis *Ad euitandum*, si denunciatio sub
dubio sit, non obligatur quispiam ad euitandum.
Duobus autem modis potest quis se habere in eo
casu; primo, ut certo sciat alium esse excommuni-
catum, dubitet autem de denunciatione; secundo,
ut de veroque dubius sit: quod si se haberet hoc poste-
riori modo, non solum non tenetur, sed etiam non
debet alium vitare: quia faceret illi iniuriam pro-
pter rationem factam. Quando vero se habet prio-
ri modo, non tenetur quidem, potest tamen si velit
illum vitare: quia, ut sepe dixi, Extrauagans *Ad eui-
tandum*, quamvis der facultatem non vitandi excom-
municatum non denunciatur, non tamen obligat
ad non vitandum illum: ergo licet propter dubita-
tionem de denunciatione possit quis vi illio priu-
legio non vitandi, non tamen ad id obligatur. Ne-
que de hac posteriori parte videtur esse posse ratio-
dubitandi.

De priori tamen potest quispiam dubitare: quia *Obiectum*
is, qui dubitatur excommunicatus ipses fit, si sit pro-
babile dubium: tenetur se abstinere à communica-
tione, ut supra dictum est ex cap. *Illud*, de Clerico
excom. ministr. & ex c. *Cum desideres*, de Sent. excom.
ergo etiam qui dubitat de excommunicatione alte-
rius, tenetur illum vitare. Probatur consequentia à
paritatem rationis, quia etiam in ipso excommunica-
to procedit illud principium *In dubio melior est con- Solutio.*
ditio posidenda. Responderet esse dissimilem ratio-
nem, ob quam iura id merito statuerunt in ipso ex-
communicato, non vero in alius, quia ille merecur
priuari illo iure etiam in casu dubij, quādoquidem
causa excommunicationis in illo existit. Irem ille
potest se continere sine iniuria alterius, quamuis
non sine grauamina proprio, quod leges facile per-
mittunt, vel imponunt propter maiorē securitatē
at in vitandis aliis fine sufficiunt certitudine potest
iniuria interuenire: & ideo in casu dubij nemo ad id
obligatur. Præterea secundum ius nouum Extrah.
Ad evitandam, est alia ratio clara, quod priuilegium illud
concessum est propter sedandas conscientias, &
ideo per illud non ceditur, ut nemo alium vitare
teneatur, nisi de denunciatione censura satis certo
confer. Non oportet tamen, ut habeatur evidentia
sed satis erit quod per sufficientia testimonia, & fide
digna id conferre.

Dixi autem, *regulariter loquendo &c.* Quia licet
præcise stando in ratione communicationis doctrina
nra hæc generalis sit, tamen quod quasdam actio-
nes, quæ possunt esse irriter, si fortasse verum est
excommunicatum esse quæcunquam, & denunciatum,
qualis est absolutione sacramentalis, & similes, censeo
exitandum esse excommunicatum, si abque scan-
dalorum, vel alio periculo fieri potest, non propter posi-
tiuum legem per censuram latam, sed propter rene-
rentiam sacramenti, aut aliam similem naturalem
legem, ne scilicet quispiam se exponat periculo ef-
ficiendi, seu recipiendi sacramentum irritum, aut a-
liquid simile efficiendi. Quod procedit quoties ex
dubio circa excommunicatum nominatum denun-
ciatum oritur dubium de validitate actus: quod nō
tolitur propter priuatam cōscientiam, seu dubita-
tionem; fecus vero esset, si aliunde solleteretur tale
dubium, propreterea quod, non obstante illo dubio,
talis persona in publico munere communiter tol-
etur: nam inde potest oriri certitudo de valore
actus

250 Disp. XV. De excommunicato, ut priuat, &c.

actus, ut supra dictum est. Addendum hic obiter est, **A** stendimus propter hanc necessitatem etiam communicationem in diuinis, & quamcumque aliam actionem, qua in tristis malitia non continet, licitam esse; quia postiuum ius praesertim humanum cum tanto dispendio, & rigore, non obligat. Quia ratio maxime procedit in praesenti, vbi talis obligatio materiam venialis culpe non excedit. Unde in hoc nulla relinquitur difficultas, aut dubitatio.

Tertium excusationis caput.

Tertium caput excusationis sit utilitas, qua alias

B dici solet necessitas ad melius esse. Ita docente communiter Doctores: imo hoc est prima dictio illius communis versiculi, quem reruit Glossa in c. Cum desideret, de Sententia excommunicato, ut completem omnes causas huius iusta excusationis, scilicet, *utilis, lrix, humile, res ignorata, necessis*, cuius penultima dictio continet ignorantiam: de qua diximus, alia vero omnes ad necessitatem pertinent: sed postrema posita videtur propter necessitatem simplificiter, prima vero propter necessitatem ad melius esse. Itaque propter utilitatem nostram ut possimus hac excommunicatione cum excommunicato. Nam si ab alio aequo idoneo confilium non speramus, ab illo petere possumus; argumento capitis, *Cum voluntate, & capit. Responso de Sententia excommunicatorum, & notariis Paludanis in 4. distinctione 18. questione 6. Gabr. questione 3. Angel. verb. Excommunicatio, 8. numero 6. Caietan in Summa, cap. De participatione, &c. Item, si aeger indiget, corporis curatione, potest medicum excommunicatum vocare, si magis idoneum illum repuet.* Item potest ab illo elemosynam petere si indiget, vel necessaria emere, ut dicitur in dicto capite. *Quoniam multos, si aliunde habere non possit, vel certe non aequa commoda, vel utilia.* Sic etiam possumus eadem ratione ab excommunicato debitum exigere cap. *Intelleximus, de Iudicis, capit. Si vere, de Sententia excommunicato.* Ac denique quoties eius opera nobis necessaria fuerit ad nos, vel nostra uenientia talis communicatione nobis prohibita non est: quia excommunicatione non lata in documentum aliorum fidelium, & ideo per illam eis non prohibentur, quia necessitatibus huius vita humano modo necessaria sunt. *Quia omnia a fortiori ex sequenti punto constabunt.*

D Addimus enim primo non solum nobis licere propter nostram utilitatem, sed etiam propter utilitatem ipsius excommunicati, cum illo communicare, dummodo illa utilitas sit moralis quædam necessitas ad melius esse: in qua non tam de lucro temporali augendo, quam de damno vitando, & vita & niare, statu sustentandis agatur. Atque hoc modo explicita haec pars communis est, & clara. Hinc enim licet est ad excommunicatum habere concionem c. *Responso de Sententia excommunicato, & priuatim eum monere ut resipiscat, vel de aliis, quæ ad bonum animæ eius spectant.* *Cum voluntate, eodem tit. vbi etiam dicitur licet esse aliqua alia verba interponere, ut utilior sit admonitio.* Propter corporis etiam indigentiam possumus ei elemosynam dare, non solum vobis, sed etiam per violentiam & grauem metum sit imposita: quod in specie de hac communicatione docuit Innocentius in cap. *Si vero, de Sententia excommunicato, siue per violentiam & grauem metum sit imposita: quod in specie de hac communicatione docuit Innocentius in cap. Si vero, de Sententia excommunicato.* *Maior in quarto distinctione 18. questione 4, & alij, & constat ex iis, quibus supra o-*

Couarr.

*Qua notitia
ab solutionis
sufficiat ut
qua excom-
municatum vi-
cognitum vi-
tare non te-
neatur.*

Nauarr.

Angel.

*Sylus
Abbas.*

*Innoc.
Maior.*

Aliud dubium circa hanc ignorantiam est, si quis nouit aliquem fuisse excommunicatum, & denunciavit, non tamen se ita excommunicatio dureat, que notitia absolucionis sufficiat, ut incipiat cuiuslo fine culpa communicate. Est enim regula generalis à Doctribus tradita, eum, quissemel excommunicatus, & denunciatus est, semper vitari debere, donec de absolutione constet. Quam posuit Na- uarrus in Summa capite 27. numero 36. ex Glossa in capite *Propositum*, de Cleric. excommunic. ministr. Quomodo autem id constare debet prudenter ex pendendum est: multa enim sunt, quæ probabilem fidem de tali absolutione facere possunt, sed illa sufficit. Itaque si testes fide digni pro certo afferant illum esse absolutum, id sufficit: nam in rebus moraliis non est maior certitudo exigenda. Imo si unus testis grauius, & omni exceptione maior id affirmet, tanquam testis oculatus vel alio modo aquilateti, id existimo satis esse: quia in re favorabili id satis est ad generandam fidem adeo probabile, ut secundum illam operari licet. Quare ipsius etiam communicati testimonium afferentis se esse iam absolutum, sufficiet, ut ei fides adhibeatur: quod docuit Angelus verb. *Excommunicatio, 8. num. 16. & sequitur Nauarr. supra: & sine dubio intelligunt, quando nulla est occasio vel probabilis conjectura præsumendi mendacium.* Sufficit etiam publica fama, & quod iam communiter pro absoluto habeatur, & ut talis tractetur, ut notariis Couarr. in cap. *Alma, part. 1. §. 2. num. 6.* Qui etiam merito addit, idem censendum est; si post excommunicationem latam multum temporis pertransiit: & considerata conditione personæ, & negotiis, verisimile non est, toto illo tempore in excommunicatione insordiu, quod etiam docuit Sylvest. verb. *Excommunicatio, 5. num. 26.* estque communis sententia Abbatis & Doctorum in c. *Propositum*, de Sent. excom. In his igitur omnibus casibus licitum est communicare cum excommunicato, qui creditur absolutus. Quod si fortasse in re ipsa colligerit errare, talis ignorantia & censuram, & culpam excusabit.

Secundum caput excusationis.

Secundum principale caput huius excusationis est necessitas. Et variis modis amplificatur, & specificatur in predicto cap. *Quoniam multos.* Primum ergo constat, illam necessitatem, quæ vel mortali modo loquendo, dicitur absolute necessitas, vel sufficit ad impedendum effectum censura, ut de illa communi tractando diximus, quæ sufficit ad excusandum in aliis grauioribus communicationibus cum excommunicato, à fortiori etiam in praesenti sufficere: siue talis necessitas ad animam siue corporis, siue ad famam, siue ad alia temporalia bona alicuius momenti, & grauitatis pertineat: & siue talis necessitas ab intrinseco, seu ex natura, conditione, & absque in iuria orta sit, de qua potissimum videntur loqui iura in dicto cap. *Quoniam multos, & in cap. Inter alia, verificat illud, de Sententia excommunicato, siue per violentiam & grauem metum sit imposita: quod in specie de hac communicatione docuit Innocentius in cap. Si vero, de Sententia excommunicato.* Maior in quarto distinctione 18. questione 4, & alij, & constat ex iis, quibus supra o-

*Licit propter
excommunicatio-
nem utilitatem
temporalis
excommunicatio-*

niæ.

Excom.

Ad alij.

aut.

aut in fama, aut in temporalibus bonis, illi possumus subvenire. Quod adeo verum est, ut iuxta receptam Doctorum sententiam, si quis clericum excommunicatum percutere aggrediatur, & alius eum comode posset, illi non subveniat, seu nocumentum non impedit, in excommunicationem incurrit censetur, latam in cap. *Quanta*, de Sent. excom. Vide Adrian. quæst. 3. de claub. & Richard. dist. 18. art. 11. qui alias exemplis regulam hanc extendent & amplificant.

Præterea addimus, excommunicatum ipsum ob similem utilitatem suam, quæ moralis necessitas ad melius esse censetur, posse cum aliis communicari. Primo quidem, propter utilitatem pertinentem ad salutem animæ. Vnde sicut excommunicatis licet concionari possumus, ita & ipsi aliorum conciones possunt audire, vt bene notauit Gabriel in 4. distin. 18. quæst. 3. dub. 5. Item, sicut possumus ab excommunicato consilium petere, ita & ipse potest illud ab aliis postulare, vel rogare, aut petere orationes, vel etiam apud homines intercessiones in ordine ad bonum animæ, maxime ad absolutionem obtinendam. Nam, cum Ecclesia hanc maxime optet, nihil eorum prohibet, quæ propter illam, vel propter dispositionem ad illam sunt, qui enim finem intendit, non prohibet media utilia, & per se conuenientia. Propter quod, cum rescriptum ad alia negotia impetratum ab excommunicato nullum sit, si tamen pro absolutione obtinenda impetratum sit, valet. cap. 1. de Rescript. in 6. Rursus, sicut excommunicato indigent corporali subficio, vel a diuinito licite subvenimus, ita ipse etiam indigens licite illud procurat & perit, ut exemplis supra positis patet. Etenim in præsenti major ratio, quia magis naturale, & intrinsecum est libi iphi succurrere, quam aliis. Item, quia si aliis prædictæ actiones sufficiunt, excommunicato etiam licet illas petere, & procurare, vt recte Gabriel supra dixit: quia propter commodum, & bonum ipsius excommunicato ipsi, cum ad ipsum magis spectet suum commodum per licita media procurare.

Dices, per Extravagant. Adeutanda, licet alii communicatio cum excommunicato non denunciato, ipsi vero excommunicato non licet. Respondeo primo non esse simile, quia haæc actiones de quibus agimus, licite sunt ex intrinseca (vt sic dicam) limitatione censuræ, & exceptione quæ naturali lege subintellesta ob bonum naturæ, seu personæ ipsius excommunicati: illa vero concessio Extravagantia est quæ priuilegium, non excommunicato, sed aliis tantum concessio. Deinde addo, quamvis ipsi excommunicato non denunciato nunc non licet extra casus necessitatis, de quibus agimus, hanc communicationem ciuilem cum aliis inchoate, si tamen ab ipsis provocetur, non peccaturum cum eis communicando: quia in hoc fauori aliorum proficitur: alioqui in fructuosa est indulgentia illis facta.

SECTIO IV.

Quæ communicatio ciuils permitta sit inter coniuges excommunicatos.

Alud caput excusationis est necessitas coniugij, vel (generalius illud explicando) necessitas legalis, seu debiti iustitiae. Hoc caput comprehenditur sub verbo *lex* in citato versiculo: & continetur in dicto capitulo, *Quoniam multis*, quarensibi excipiuntur vxores, ne tenentur hac lege non communicandi cum marito excommunicato: Primum igitur ob hanc causam non peccat vxor

cohabitando cum marito, & ei debitum reddendo non solum quantum ad coniugalem actum, sed etiam quantum ad alias actiones & obsequia, ac denique quoad totam hanc visualem communicationem. Ita enim intelligendum puto caput prædictum, *Quoniam multis*, ob absolutam significationem verbi, subtrahimus: nam si subtrahit Pontifex personam vxoris ab hoc onere non communicandi ciuili, & humano modo cum marito excommunicato, & nullam limitationem, vel certam actionem designat, non est cur nos illam adhibeamus, cum fauores potius ampliandi sint. Dicit aliquis id esse verum de communicatione, quæ pertinet ad vxorem ut vxor est: nam sermo illius concessionis debet esse formalis, cum in speciale fauorem matrimonij facta sit: Respondet, quidquid sit de illa metaphysica interpretatione, vix posse in præsenti negotio separari formale à materiali, seu coniugalem communicationem ab humana, & personali: nam vxor exhibere potest marito omnem excommunicatio- nem, quam vinculum matrimonij, siue ex primario siue ex secundario sine suo postulat, & hæc adeo est familiaris, ut sine absoluta communicatione humana exerceri non possit, ergo tota hæc communicatione est vxori concessa.

Addit vero Innocentius III. cap. *Inter alia*, de Sententia excommunic. expponens prædictum tex- tum Gregorij, non solum posse, sed etiam teneri v. *Inter alia, de Sent. excom.* xorem ad communicandum marito excommunicato, quantum videlicet spectat ad omnia, ad quæ ex vinculo matrimonij obligabitur. Etrationem reddit, quia excommunicatus maritus non priuavit illum iure suo, & consequenter non abstulit debitum, aut obligationem vxori: tenetur ergo tale debitum soluere. Imo propter hoc debitum solendum licita est illi communicatio: ergo ita est licita, ut sit etiam sub obligatione: quia fine illa debitum solui non potest. Ex quo inferunt aliqui hanc concessionem non fuisse (vt sic dicam) ex benignitate iuris positivi, sed ex diuino & naturali iure illant præcipiente: quia solutio debiti ex iustitia est naturali iure necessaria: ergo & illa communicatio quæ ad tale debitum solendum necessaria est, eodem iure non solum licita est, sed etiam obligatoria. Vnde viterbius inferunt, adeo esse necessariam huiusmodi communicationem, ut non potuerit Ecclesia illam prohibere, cum nihil possit contra ius diuinum, & naturale præcipere.

Hanc vero sententiam, quantum ad præsentem rem spectat, falsam esse opinor, & in primis explico verba illa Innocentij III. in dict. cap. *Inter alia*, *Cum adhuc debitum daret, beneficium canonum id agente, à priori non sunt obnoxieatae soluta*. Vbi licet non loquatur in particulari de vxore, loquitur tamen generaliter de omnibus personis, de quibus Gregorius locutus fuerat; & de omnibus aut beneficio canonis retineret illud debitum, & obligationem: ergo non priuari, vel suspenderi non est naturale, quin Ecclesia, si sua potestate, & rigore ut velit, possit huiusmodi communicationem impetrare. Nam sicut primit Regem iure regni, & subditos eximit ab obligatione iuramento firmata parenti Principi excommunicato, ita posset maritum priuare vii iuris pendendi debitum ab vxore, & consequenter etiam liberare vxorem ab obligatione reddendi debitum, & parenti marito, vel cohabitandi cum illo, quādiu rebellis Ecclesia fuerit. Et interdum hoc expedire poterit, si propter haeretum seu apostasiam excommunicatus esset, ut colligitur ex multis Decretis, quæ vigesimo octavo, quæstione prima, referuntur. Quoniam id magis sit propter periculum, quod ex tali crimine oritur, quam propter solam censuram. Aliquando tamen propter iniuriam pertinaciam excommunicati, maxime si contra communem bonum cedar, potest Ecclesia proibitionem

Obiectio.

Solutio.

4
Num quae
excommu-
nicato nu-
plici possi-
marito com-
municare.
Rationes
dubii pro v-
traque par-
te.

Glossa.

Sylvest.

50
Prima sent.
Vgolin.

Glossa.

communicationis usque ad ipsas etiam vxores restringere. Quia vero moraliter, & regulariter id non expedit, ideo Ecclesia ius coniugij integrum manere voluit, non obstante excommunicationis censura. Ex quibus soluitur obiectio, quae contra Innocentium Tertium fieri posset, nam haec concessio est veluti priuilegium non in fauorem ipsius excommunicati, sed vxoris non excommunicatae datum: ergo quamuis illa possit licite illo vti, non tenetur: nam hoc iam non est priuilegium, sed grauamen. Dicendum enim est; hoc non esse proprii priuilegium personae, sed status, seu ipsius met matrimonij, filiorum, ac communis boni, ad quod ipsum ordinatur, ratione cuius integrum, vt dicebam, manet ius quod ex hoc vinculo nascitur: & inde fit, vt non solum possit, sed etiam debeat vxor hanc communicationem marito praestare.

Sed quæreret aliquis, an hoc procedat, etiam si matrimonium cum homini iam excommunicato contractum sit: non est enim dubium, quin tale matrimonium sit validum, vt supra dixi ex capite, Significasti, de eo qui dux, in matrimonio. Et quo fieri videatur, vt post tale matrimonium vxor vti possit, & debet communicatione mariti. Nam Gregorius in dicto capite, Quoniam multos, simpliciter, & sine villa restrictione de vxore loquitur; illa autem vera vxor est. In contrarium est, quia in capite, Inter alia, de Sentent. excommunicat. insinuat Innocentius Tertius, omnes personas, quae in dicto cap. Quoniam multos, excipiuntur, debere esse obnoxias illi debito seu communicationi ante excommunicationem, vt postea possint ratione illius communicare: quod patet ex illis verbis, quae habentur in propositione questionis, Praesertim quo prius ad communionem eorum ex debito tenebantur, vbi Glossa aduerterit, illud praesertim, accipendum esse pro tantum: non pro maxime. Alias, (inquit) salum redderes sensum. Vnde Pontifex in responione ad questionem, ait Cum quasdam persona in premisso capitulo denotata illa, in quos lata fuerat excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur, familiariter adhucere, &c. ergo a contrario sensu, si ante excommunicationem non erat debitum contractum, non fruuntur omnes illae personae concessione illius canonis, inter quas vna est vxor. Accedit, quod que excommunicato nupst, censuram Ecclesiasticam violauit: ergo non debet vti illo iure male acquisito contra obsequiantiam, & rigorem ipsius censuræ, argumentum, caput. In audience, de Sentent. excommunicat. Et potest etiam confirmari a simili, nam si alter coniugium sit excommunicatus propter matrimonium illicie contractum, non potest alter communicare cum illo, vt docet Sylvestris verb. Excommunicatione, quinto numero quarto, versiculo secundo, ergo a simili, cum matrimonium illud illicie contractum sit contra censuram, imo & propter illud excommunicatione faletem minor incursa fit, non poterit vxor ratione illius matrimonij, postea communicare cum marito excommunicato.

Quidam affirmant, hanc concessionem procedere, etiam si matrimonium cum excommunicato contractum sit. Ita tenet Vgol. tab. 2. de Censur. cap. 23. §. 6. n. 1. solum ex illo fundamento, quod verba Gregorij generalia sunt. Potestque hoc confirmari, quia alias etiam filius natus post excommunicationem parentis, non esset sub potestate eius, nec tenebatur illi communicare. Quod si hoc non procedit in filio, quia vinculum eius est naturale, idem dicendum erit de vxore, nam postquam matrimonium validum fuit, vinculum omnino naturale est. Et idem Glossa in dicto capite, Inter alia, dixit, decretalem illam, Quoniam multos, quoad has personas non esse constitutuam, sed declaratiuam iuris naturalis, quod ius versatur inter maritum & vxorem etiam-

A si, altero excommunicato, contraxerint: ergo declaratio illa etiam in eis locum habet. Iuxta quem discursum illa interpretatio, vel limitatio quae adhibetur in dict. cap. Inter alia, intelligenda erit de aliis personis humilibus, quae iure, vel contractu humano a filiis subiiciuntur, vt familiæ, &c. de quibus statim, non vero de vxore aut filiis: quod significavit Caetan. in Summ. cap. Participatio cum excommunicatis. Caietan explicans illud verbum Lex citati versiculis, finitimatione ait, vxorem debere communicare marito: statim vero explicans verbum Humile, quod ad seruos, ancillas, &c. subiungit, & intellige de iis, qui erant, antequam excommunicatus esset, in humiliudo de seruitus. Atque ex eodem fundamento facile soluitur alia conjectura, nam, sicut tale matrimonium cum excommunicato illicite contractum fuerit: quia tamen validum fuit, naturale ius ex illo ortum est, quod integrum manere Ecclesia declarauit. Id vero, quod in altera conjectura sumitur, incertum est, neque a Sylvestro aliqua ratione, vel auctoritate probatur. Vnde alij illud limitant, quod excommunicatione coniugis lata est in causa matrimonij, quia lis est an sit legitimate contractum, vt Soto dicit, 22. questione, prin. articul. quart. conclus. sive quint. Quod verum est, tum quia illa non potest sic dici simpliciter vxor, cum sit vxor dubia, tum etiam quia ex tali matrimonio nondum orum est coniugale debitum, cum eius vius, stante illo dubio, illicitus sit. Ex illo autem antecedente sic limitato nihil ad praesens inferri potest, cum loquamus de vxore certa, & indubitate: quia licet matrimonium fuerit illicite contractum, non est tamen dubium quin fuerit validum. Sic ergo sententia haec defendi probabilitate potest.

Nihilominus contraria mihi verisimilior est, cui multum facit D. Thomas in 4. distinctione, 18. questione, 2. articulo quarto, vbi explicans dictum caput. Quoniam multos, cum dixister, in eo excipi vxorem, seruum, filium, rusticum, & seruientem, subdit. Sed hoc intelligendum est de filio non emancipato: alias tenebatur vitare patrem: de aliis autem intelligitur quod licet excommunicato communicare, si ante excommunicationem feci subdidierunt, non autem si post. Vbi expendo exceptionem filii emancipati cum generali reguli respectu aliorum, quia per exceptionem in contrarium firatur: ergo tam de vxore, quam de aliis illa posteriora verba D. Thomas intellexit iuxta mentem Innocentij 3, quae in dict. cap. Inter alia, generaliter locutus est: & limitatio quae ab aliis ponitur, neque in verbis eius, neque in aliqua cogente ratione fundata est. Imo, cum ex iniuitate sua nemo debeat commode reportare, non est rationi consentaneum, vt propter prauam communicationem, quam illa mulier habuit cum excommunicato, quando illi nupst, possit illi postea licite & impune comunicare. Quapropter opinor post huiusmodi matrimonium non posse vxorem incipere cohabitare marito, neque exigere, aut reddere debitum, donec ille ab excommunicatione absoluatur. Neque est verum, illam constitutionem Gregorij, esse tantum declarationem iuris naturalis, quoad hanc partem, & non includere etiam benignam Ecclesiæ concessionem, vt supra diximus, & Innocentius Tertius, plane significat. Nam ius naturale hic non obligat nisi supposito iure virtusque partis non impedit: quod ergo inter coniuges non impeditur per censuram, non ad solam declarationem, sed ad concessionem Ecclesiæ spectat, vt supra dixi. Hæc autem concessionem supponit, ius acquisitum legitime inter partes ante censuram. Et hoc modo loquitur Gregorius in dicto capite, tam de vxore, quam de aliis vt Innocentius exposuit, & ipsa materia postulat. Ac proinde fundementum contrariae sententia vim non habet.

Excipio tamen ab hac regula illam vxorem, quae bona

*Quæ bona
fide excom-
municato
nihil potest
cum illo co-
habere.*

bona fide contraheret cum excommunicato, quem excommunicatum esse ignorabat, nam tunc, cum nihil egerit contra censuram, non est cur suo iure priuetur. Et quia formaliter, ac moraliter loquendo, illa dici potest contraxisse ante excommunicatiōnem latam, quantum ad ipsam, id est, ita ut tenetur illum vitare, & consequenter diceretur contraxisse cum non excommunicato in sua & similitudine seu conscientia. Et ob rationem non dissimilem opinor, si quæ mulier nunc contrahat matrimonium cum excommunicato non vitando, etiam si ille postea denuncietur, posse illi communicare iuxta dictum *ca.* *Quoniam multos*, quoniam illa nihil egit contra censuram, & quantum ad ipsam spectat, respectuque illius erat quasi non excommunicatus. Quoties ergo ante censuram impositam ac sufficiētē denunciatum matrimonium contractum fuerat, mariti excommunicati communicatio non est vxori interdicta.

*Vix non fo-
lum reddi-
re, sed statim
exgre-
diuum pote-
st amato-
rum excom-
municato.*

Ex quo euidenter & absque vila dubitatione sequitur, non solum posse huiusmodi vxorem reddere debitum marito petenti, sed etiam licite posse illud exigere: quia est communis sententia, quando excommunicatio subsecuta est matrimonium, vel saltem vxor bona fide contraxit: tum quia nulla est ratio, cur illa tunc priuetur iure suo: tum etiam quia generaliter licitum est cuius creditori a suo debitori excommunicato debitum exigere. *Intelleximus*, de iudicio, ergo & vxori licet exiger debitum a marito excommunicato. Et tunc consequenter non est dubium, quin marito excommunicato licet illud reddere; imo & quod ad id teneatur: quia plus tenerur excommunicatus ad solendum debitum non excommunicato petenti, quam non excommunicatus ad solendum debitum excommunicato: imo illud est tam intrinsecum & naturale, ut regulariter non posse per Ecclesiam impediri: quia nullus innocens debet priuari iure suo propter peccatum alterius, cum tamen excommunicatus propter culpam suam merito posset.

*Posse ex-
communicata
in iure ab-
eundem petere.*

Maior difficultas est: an ipse maritus excommunicatus possit licite ab vxore petere debitum. Glosse in dicto capite *Quoniam multos*, negat hoc esse licitum, quanquam si id faciat, concedat, tenet vxorem ad reddendum. Fundamentum esse potest, quia excommunicato nulla datur actio ad petendum debitum: generaliter loquendo cap. *De cernimus*, de Sent. excomun. in 6. ergo neque in hoc speciali casu illa habebit. Velebit quia in dicto capite *Quoniam multos*, nihil concedit excommunicatis ipsis, sed solum aliis, qui cum eis communicantur. Hanc opinionem sequitur Iacobus de Grafis lib. 4. dec. 1. cuius conscient. cap. 13. n. 6. Contrariani tamen sententiam vixiorem esse opinor. Quam indicat *Panorm. in c. Inter alia*, de Sentent. excomun. numer. 4. & fortiori *Hofstiensis*, vt statim referam, & tenet Turrecrem. in dict. cap. *Quoniam multos*. Intelligitur autem quando vinculum matrimonij antecedit excommunicatos. Probari autem potest ex concessis ab aduersario, nam vxor tenetur reddere debitum marito excommunicato petenti: ergo alter potest licite petere, nam vnuquisque licite petit ab alio, quod alius facere obligatus est. Sed haec ratio non est conuincens, quia si maritus qui castitatem vixit, petat debitum, vxor tenetur reddere: & tamen ipse non licet peti. Et ratio est, quia sunt iura, aut debita diversarum rationum: ius enim ad petendum est iustitia: malitia vero petitionis est contra obedientiam, vel religionem: debitor autem solvere tenetur quod ex iustitia debet, etiam si creditor, aliud contra religionem peccet, vel obedientiam. Et confirm. quia non habet vxor ius cogendi maritum, ne gando illi ius suum, vt obediatur Ecclesie, sicut nec ut seruet castitatem. Hac ergo ratione defendi posset quod vxor tenetur reddere, & quod maritus

A non possit absolute licite petere, quamvis possit in tra latitudinem solius iustitiae stando.

Veruntamen hinc vltius procedendo fit valde credibile, Ecclesiam non prohibere huiusmodi excommunicato, quo minus licite petat debitum. Primo quia absolute non priuatis illum actuall iure petendi, quamvis possit, vt dixi: ergo versimile est non priuasse illum potestate licite petendi, quia illud ius sine hac potestate, moraliter loquendo, valde periculosum esset. Deinde illud esset valde onerosum vxori non excommunicata. Præterea aliae communications, quæ in eo capite *Quoniam multos*, *Respondeatur* continentur, sicut licite sunt ex parte aliorum communicantium cum excommunicato, ita etiam ex parte ipsius excommunicati, quamvis ab eo insipient, vt, v.g licitum est seruo, vel familiari obediere *ad capitul.* *Quoniam*, *pro contra-* *ria opinione* domino excommunicato imperati: & ideo licitum etiam ei domino excommunicato imperare & vti suis familiaribus, quia alias & periculosa, & moraliter inutilis esset illa concessio, vt in fieri magis declarabimus: ergo per ratione idem dicendum est in praesenti, quia id est, vel maius est periculū, & quia textus eodem modo de omnibus loquitur. *Præterea* facit, quod Gregorius simpliciter dicit, se subtrahere has personas a vinculo anathematis: ergo ita subtrahit ut communicatio non sit prohibita: ergo neque illis cum excommunicato, neque excommunicato cum illis.

Atque ita sufficienter responsum est ad illum textum, quatenus pro cœtraria parte adducebatur. *Satis sit fun-
damen-* *Ad aliud vero fundamentum illius sententie dicen-* *sumpto ex G.* *dum est, aliud esse agere de petitione priuata, quæ obligat alium in conscientia ad reddendum debitum* *Decem-
bris* *& ad cohabitandum, &c. aliud vero de actione fo-* *rensi, per quam aliquis postulat in iudicio, vt vxor* *compellatur ad cohabitandum, &c. Nos in priori* *seni locuti sumus, & contra illud non procedit ca-* *ca. De cernimus*, *in quo eti sermo de actione in iudicio:* *Nam excommunicatus non priuatur vnu priuato* *rerum suarum, neque illis actionibus, quæ ad earum* *custodiā, vel conseruationem spectat: sic ergo di-* *cimus posse licite vti vxore sua, & petere debitum.*

Altera vero quæstio, non nostra, sed propria Canonistarum est, inter quos sunt differentes sententiae, sed omnes faciunt superiori resolutioni, & ideo solum quantum ad hoc illas attingā. *Hofstiensis* ita in *Summa tit. de Restit. spoliat. §. Quando facie-
da &c.* affirmat, maritum petenti in iudicio coha- *bitationem vxoris suæ, non posse repellere exceptione* *excommunicationis: ergo supponit à fortiori, lici-
tum est excommunicato petere, & procurare co-
habitationem, & vnu vxoris suæ: quia si hoc esset* *contra excommunicationem, repelleretur in iudi-
cio, luxta quam sententiam limitabitur cap. De cer-
nimus, vt non procedat in causa matrimonij, propter* *fauorem eius, vel melius, vt non procedat in iis re-
bus, quarum vnu, & communicatione non priuatur* *excommunicatus ex vi excommunicationis, & ta-* *men de facto iniuste illis spoliatur solo titulo eiusdem* *excommunicationis quod satis verisimile est. Op-
positum tamen tenet Abb. in dict. c. Inter alia, refec-
tus alios: qui addit, iudicem debere ex officio suo* *vxorem marito restituere, propter periculum for-
nicationis. In quo etiam sententia non esse illicitum* *neque excommunicationi contrariū, quod maritus* *propter illud periculum vitandum, ab vxore debi-
tum petat, quod quidem propter hoc iudex ex of-
ficio illi vxorem restituit.*

Aliud vero dubium est prædictis nascitur, scilicet an quod diximus de vxore non excommunicata, & marito excommunicato, locum habeant, si est conuerso vxori excommunicata sit, & non maritus. Multi enim Canonisti negantem partem in seculi sunt, di- *Positio in mā-
ritu non excom-
municata, & ex-
coro excom-
municata comuni-
care.* *Abbas.* *negant.*

Hostiens.
Sylvest.

stensis in Summa titul. de Sentent. excom, num. 15. A
versic. Lex, & alij, quos refert, & sequitur Syluester
Excommunicatio, s. num. 4. Fundamentum est, quia
Gregorius in dict. c. *Quoniam multis, solum de vxore*
mentionem facit, quod non casu, aut sine causa fa-
ctum viderur: quandoquidem si vellet maritum
comprehendere, vel nominaret illum, vel communi-
ni nomine coniugis vteretur: non ergo licet nobis
illam concessionem extendere, cum non desit ratio,
ob quam potuerit fieri vxori, & non marito: quia
cum vxor sit sub potestate mariti, quod ammodo ei
imputatur, vel negligientia eius esse presumitur,
quod contumax sit. Vnde, ut munus suum diligenter
exequatur, procurando, ut vxor respicatur; ei
non conceditur, ut cum ea communicet: vxor vero
non ita debet corrigerre maritum, sed illi subfeste: &
ideo illi conceditur, ut cum illo communicet.
B lis, eo quod insit utriusque, quam si sit in altero tan-
tum extremonum seu coniugum, nam affectus ex-
communicationis non crescit in marito, eo quod vxor
excommunicata sit, vel è contrario: ergo si maritus
excommunicatus potest communicare cum vxore
non excommunicata, etiam poterit cù excommuni-
cata, quantum est ex vi suæ communicationis.
Aliunde vero etiam excommunicatione vxoris non
impedit quo minus cum illa communicare possit,
ut ostensum est: ergo illæ excommunicationes simul
sumptæ non possunt inducere illud impedimentum
quia non inveniuntur (vt sic dicam) ut habeat aliquem
specialem effectum, qui ex alterutra carum perse
non nascatur: neque in iure fundari potest, cum ta-
men omnes hi effectus ex iure positivo pendent.
Quæ ratio eodem modo fieri potest ex parte vxoris:
& ideo in dict. cap. *Quoniam multis, impliciter exci-*

14
Sententia
affirmans
vera.
D Thom.
Turrecrem.
Gabriel.
Caiet.
Angelus.
Nauar.
Conarr.

Nihilominus censeo, omnia quæ diximus, de vxore erga maritum excommunicatum, eodem modo procedere in marito non excommunicato vxorem excommunicatam habente; quæ sententia sumitur ex D. Thom. in 4. dist. 18. quæst. 2. articul. 4. clarius id docuit Turrecremata in dict. capit. *Quoniam mul-tos. Gabriel in 4. distin. 18. quæst. 3. articul. 1. Caïetan. in Sum. capit. de particip. Angel. verb. Excommunicatio, 8. numer. 8. Nauarr. cap. 27. numer. 27. Couarr. cap. Alma, p. 1. §. 1. num. 8. qui alias refert. Ratio sumenda est ex communione matrimonij, quæ quoad mu-tuum communicationem æque obligat utrumque coniugum: & ideo quoad præsens eadem est utriusqueratio. Ut enim dicitur in cap. *Gaudete in die- uortis, maritus & vxor in negotio matrimonii non ad imparia iudicantur: quod maxime verum habet in his, quæ spectant ad mutuum cohabitatiōnem, & debitum officium persolvendum: ergo, sicut mari-**

pitur vxor, neclimitatur, vt necesse sit ipsam ex-
communicatam non esse. Cauendum est autem, quando utrumque coniux excommunicatus est, ne
per mutuam communicationem alter alterius con-tumaciæ foueat: quod maxime timeri potest, quan-do propter idem crimen excommunicati sunt: tunc enim communicatio illa transfret in communicationem in crimen, vnde esset nouissimum peccatum mortale. Quod etiam obseruandum est, quando alter coniugum tantum excommunicatus est, nam si alter foueat delictum alterius, vel sit in causa, vt in excommunicatione obdurescat, iam erit communica-tio in crimen, quæ intrinsece mala est. Quod Doctores omnes peculiariter obseruandum mon-ent, quando vxor excommunicata est, quia mari-tus ex officio tenetur auertere vxorem à contuma-cia: & ideo magis imputabitur ei, si in hoc sit negli-gens.

15
Si uterque
coniux ex-
communi-
catus sit, non
priuantur
mutua com-
municatio-
ne.

Atque ex his constat, quid dicendum sit, si uterque coniungum excommunicatus sit: nam conquerenter afferendum est, eosnon priuari mutua communicatione quoad petitionem, & redditio-
nem debiti, & alia obsequia eque ac ante. Ratio est,

lis, eo quod insit vtrique, quam si sit in altero tantum extremonum seu conjugum, nam affectus excommunicationis non crescit in marito, eo quod vxor excommunicata sit, vel è contrario: ergo si maritus excommunicatus potest communicare cum vxore non excommunicata, etiam poterit cuicunque excommunicata, quantum est ex vi sua communicationis. Aliunde vero etiam excommunicationis vxoris non impedit quo minus cum illa communicare possit, vt ostensum est: ergo ille excommunications simul sumptus non possunt inducere illud impedimentum quia non vivuntur (vt sic dicam) vt habeat aliquem specialem effectum, qui ex alterutra earum per se non nascatur: neque in iure fundari potest, cum tamen omnes hi effectus ex iure positiu[m] pendent. Quæ ratio eodem modo fieri potest ex parte vxoris: & ideo in dist. cap. *Quoniam multis*, simpliciter excipitur vxor, neclimitatur, vt necesse sit ipsam excommunicatam non esse. Caendum est autem, quando vterque coniux excommunicatus est, ne per mutuam communicationem alterius consummatio foueat: quod maxime timeri potest, quando propter idem crimen excommunicati sunt: tunc enim communicatio illa transiret in communicationem in crimen, ynde esset nouum peccatum mortale. Quod etiam obseruandum est, quando alter conjugum excommunicatus est, nam si alter foueat delictum alterius, vel sit in causa, vt in excommunicatione obdureat, iam erit communicatio in crimen, quæ intrinsecus mala est. Quod Doctores omnes peculiariter obseruandum monent, quando vxor excommunicata est, quia maritus ex officio tenetur auertere vxorem à contumacia: & ideo magis imputabatur ei, si in hoc sit negligens.

Hinc denique facile intelligitur, si excommunicatio feratur in participantes, an & quo modo pertinere possit ad coniuges quoad mutuam communicationem. Hac enim excommunicatio iam non potest ordinario iure ferri per generalem sententiam, iuxta caput *Statutum de Sententia excommunicationis in 6.* Si autem Summus Pontifex sua potestate vult, vel alius ex eius commissione illam ferret, non propterea priuaret coniuges communicatione sibi iure concessa: quia illa sententia solum prohibet sub graiori censura illam participationem, quae per excommunicationem communem prohibita est sub censura minoris excommunicationis, non autem prohibet communicationem alias non prohibitam, neque alius est sensus illius censuræ, quia iuxta terminos iuris fertur, nisi Summus Pontifex de sua potestate absoluta aliud explicet. At vero talis excommunicatio comprehendet coniuges, si unus alteri communicaret in criminis: nam hat communicationis nec in iure concessa est, nec concedi potuit. Atque eodem modo limitanda esset similis censura contra participantes, si per sententiam specialem ferretur in unum coniugium respectu alterius, praicipiendo, scilicet, vni ne communicaret alteri excommunicato sub eadem censura: quia iudex non potest prohibere communicationem quam ius ipsum, & Summus Pontifex concedit cap. *Cum inferior, de Maiori, & obedienti,* ergo ut illud mandatum sit iustum, restringendum est ad eam communionem, quæ non est concessa, sed prohibita vxori cum matrimonio excommunicato, & cōperto, qualis præci-

pue est communicatio in crimen, vel etiam
communicatio in diuinis, quam nec
obligatio, nec status matrimonij
secum afferit.

SECTIO V.

An persone subiecta & excusentur à culpa suis superioribus excommunicatis civiliter communicando, & econverso.

Victimatum caput huius excusationis est necessitas subiecti, seu obedientie, quod declaratur in illo vulgaris vericulo per verbum *Humile*, & ratione illius excipiuntur à Gregorio in dicto cap. *Quoniam multos*, quatuor vel quinque genera personarum, scilicet *filii, serui, ancillæ, seu mancipiæ, & rustici seruientes, & omnes alii, qui non ad eum curiales sunt, vt eorum consilio scelerâ perpetrentur*. De quibus signillatum nonnulla declaranda sunt, deinde aliqua omnibus communia, vel annexa tractanda.

Quod ergo ad filios spectat, ratio exceptionis clara est, quia filius debet patri obedientiam, quod vinculum aede naturale, & debitum est, vt per censuram afferri non debuerit, nec fuerit conueniens vsum, & executionem eius impediri. Item quia neque erat expediens filium à patre excommunicato separari, id enim, per se loquendo, & onerosum ipsi filio eset, & cederet in detrimentum eius, quod per censuram non intendit: filius autem manens sub patris potestate, non poterat, moraliter loquendo, non communicare cum illo: ne igitur excommunicatio illi eset in scandalum, & occasionem lapsus, merito illa obligatione liberatus est. Quæ rationes maxime proceduntur de filiis legitimis, & sub cura parentis existentibus, de quibus proinde nulla est dubitationis occasio. Et eodem modo est certum, filiorum homine filias comprehendendi, tam respectu patris, quam matris: quia textus absolute loquitur de filiis, qui æquiter dicunt respectum ad virumque parentem, & filiorum nomine constat virumque sexum comprehendendi, vt est vulgare apud Iuristas, & in usu Latinorum, & maxime vbi eadem, vel potior ratio est de foemina, vt est in præsent. quoad patriæ protectionem, & communicationem. Nec refert qd in dicto capitulo serui & ancillæ distincte numerantur, non vero filii & filia: quia non est necesse vt hoco aliquo peculiari mysterio factum sit.

De Filii, dub. I.

Illuc ergo certò constituto nonnulla oriuntur à dubia. Primum est, an filii emancipati hoc gaudent priuilegio. Communis sententia negat cum D. Thoma in 4. distin. 18. quæst. 2. art. 4. cuius verba supra citauit. Richard. ibi art. 6. quæst. 1. Gabr. quæst. 3. notab. 3. Soto d. 22. q. 1. art. 4. concil. 3. Identem Hoftiens. in Sum. tit. de Sent. excomm. nu. 15. verb. *Humile*. Turrecre. dicit. c. *Quoniam multos*, cum Glossa ibi. & Summissa communiter. Nauarrus capit. 27. numer. 27. Sylvest. Excommunicatio. 2. numero 4. vers. 3. Angelus. Aramil. & alii. Plures autem ex his Doctoribus addunt limitationem, nisi filius emancipatus sit commensalis patris, ita vt cum illo habet, & ab illo habeat necessaria. Quam limitationem Dinus Thomas omisit, & merito, non quia falla fit, sed quia non necessaria, quia illud non conuenit filio emancipato quia filius est; sed quia tunc est de familia patris: quod communem est omnibus aliis commensalibus, sed qui sunt de familia. Filius ergo emancipatus iuxta hanc sententiam, si non habet alium titulum communicandi, ex eo tantum quod Filius est, communicare non potest. Fundamentum est, quia filius emancipatus iam est quasi extraneus, nullaque indiget communicatione cum parente: ergo non est cur illi concedatur commun-

Fr. Suarez tom. 5.

Anicatio cum illo, si excommunicatus ille sit. Et ideo nihil obstat, quod in dicto capit. *Quoniam multos*, absolute filii eximuntur, & non cum limitatione ad eos: qui sunt sub patria potestate: quia consideranda est ratio & intentio illius legis, quæ ex principio eius colligitur, scilicet tollend periculum agendi contra excommunicationem ob aliquam necessitatem humanam. Quæ ratio in filiis iam emancipatis locum non habet, & ideo intelligimus Pontificem locutum esse de filiis acti subiectis, & communicatione indigentibus.

Nihilominus oppositam sententiam tenent aliqui moderni, & eam tentuit Palud. 4. estque apparen, & probabilis. Primo quia Gregorius simpliciter excipit filios, & factores ampliandi potius sunt, quam restringendi. Secundo quia filius, quantumvis emancipatus, retinet naturale debitum obsequendi patris, vt per se notum est: ergo propter excommunicationem parentis suo debito seu obnoxierat non liberatur: ergo ad idem obsequium tenetur: ergo ad communicationem, quæ ad illud requiritur, iuxta c. *Inter alia*, de Sent. excomm. **R**esolut. Quapropter dicendum censeo, filium emancipatum quatenus filius est, communicare posse parenti excommunicato, licet quatenus emancipatus est, vitare illum debeat in iis, quæ sunt propria filii, non prout filius est, sed prout est sub patria potestate. Et ita intelligo, vel initio communem sententiam. Et sic declaro, nam filius emancipatus tenetur obedientiam, reuerentiam, & subdium exhibere parenti excommunicato eodem modo, quo ante excommunicationem tenebatur: hoc enim mihi probat efficiatiter ratio facta: & ideo non credo peccare illum, si coram parente excommunicato surgat, & caput aperiat, neque si amplectum, vel aliud simile signum amoris exhibeat, vel si ei aliquid præcipienti obedit: hæc enim & similia sunt obsequia debita parentibus, quorum obligatio inseparabilis a filiis est. Neque Ecclesia voluit illius vsum impedire, quia nec decebat, nec expediebat. Neque ab his separabilis est illa necessitatis ratio, propter naturale vinculum, atque etiam inclinationem, quæ sempermanet. Non vero licebit filio emancipato nouam, aut maiorem communicationem cum parente habere, seu inchoare, vt si iam habitabar extra illum domum, non licebit cohabitare cum illo, aut alias actiones familiaris communicationis exercere: quod probat sufficienter fundamentum communis sententia.

Et iuxta hæc potest expediri dubium aliud de filiis naturalibus, seu illegitimis, an hoc etiam priuilegio gaudent, quia hi frequentius non solent esse sub potestate parentum, vel cum illis habitare: & ideo non videtur eis ita necessaria hæc communicatione. Nec iura solent his filiis illegitimis priuilegia concedere. Nihilominus dico post hos filios suis parentibus communicare, tum quia appellatio filij generalis est, & in rigore illos comprehendit, tum etiam quia etiam in illis est naturale debitum exhibendi obsequium parentibus. Quapropter, si aet hoc finit sub cura parentum, & ab eis aliantur, etiam possunt cum parentibus cohabitare, si parentes velint; & cum illis communicare in omnibus rebus, quas & talis coniunctio, & huiusmodi viræ communitas secum assert. Si autem sunt iam emancipati, ita de illis loquendum est, sicut de legitimis. At vero, si sint quasi in statu medio, vt frequenter esse solent maxime in etate puerili, scilicet, quod sunt sub cura parentum, & eorum expensis aluntur, non tamen immediate cum illis vitam agunt, seu cohabitent, tunc, quatenus sic separati sunt, videntur debere vitare eam communicationem, quæ secundum illum statum necessaria eis non est, nec a parentibus exigitur. Quod quidem est satis verisimile magis que securum, & cum illa communicatione nec

Y 2 cunct

*N*ovii filii
naturalis
illegitimi
hoc gaudent
priuilegio.
Decisio.

cum ratione filij ut sic coniuncta sit, neque cum tali statu, & viuendi modo. Hoc vero parī ratione dici poslet de filiis legitimis, quando contingit eos separatos à patre viuere: licet hoc differat inter eos, & emancipatos, quod possunt transire ad cohabitatem cum parente excommunicato, si ipse velit: Non debent tamen ipsi filij lese immiscere, aut iniurare: quamquam in hoc non sunt nimis rigorosē cogendi, aut scrupuli eis iniiciendi, cum iura absolute illos excipient.

An filij ad. optiuī sub. hac limita- tione compre- bendantur.

Tertium & maius dubium est de filiis non veris, sed adoptiis, qui diei solent tantum legimi, quasi lege comparati, an sub hac exceptione & concessione comprehendantur. Videtur enim non comprehendendi, quia hi non sunt veri filii, sed valde analogice: ius autem loquens absolute de filiis iuxta proprietatem verborum de propriis ac veris filiis intelligendum est. Praesertim, quia in iis non est illud naturale vinculum & obligatio, ratione cuius haec exceptio filiorum fit. In contrarium vero est, quia filii adoptiui appellatione absoluta filiorum in iure venire solent, ut colligitur ex L. Adoptiū, si de in ius vocando. Cum ergo fauores ampliandū sint, etiam ad illos videtur haec concessio extendenda. Accedit quod, quantum spectat ad coniunctum humanum, eundem habet filius adoptiui cum patre, ac naturalis. Quare dicendum est, si huiusmodi filii sint sub cura parentum, & commensales illis, posse parentibus communicare, sive quia filii aliquo modo sunt, & sub hac appellatione comprehendendi possunt, praesertim quod fauorabilia, vel certe quia sunt familiares illi, & inierunt cum illo societatem, & maior ratio in illis est ad communicandum, quam in seruis, & famulis. At vero, si iam sint omnino emancipati, & extra cohabitatem parentum, absolute negandum est posse illis communicare: quia in huiusmodi filio non manet post emancipationem naturale vinculum, & peculiaris ratio obsequendi parenti, quae manet in filiis naturalibus: & ideo etiam iuxta iura ciuilia adoptiui filii iam emancipati inter liberos nullo modo connumerantur, dicitur in §. Adoptiū, de Exhæredatione liber. In eo vero texu obliterandum est, etiam filios ab uno adoptatis quodammodo sunt in adoptiua familia, tanguam extraneos haberi respectu parentis naturalis. Quare dubitari posset, an filius adoptiui vnius, & sub eius adoptione & cura actu existens, possit communicare suo parenti naturali excommunicato. Et dicendum censeo idem iudicium de hoc esse, ac de filio naturali emancipato: quia semper retinet naturale illud, & inseparabile vinculum, ratione cuius illa communicatio ei licita est, quia à tali vinculo separari non potest. Alia vero, quae pendet ex actuali coniunctu, societate humana, prohibita illi erit, sicut filio emancipato, & eadem ratione.

Quid de fi- liis adoptiis re- spectu pa- rentis na- turalis.

Atque eodem modo iudicandum censeo de aliis personis, quae loco filiorum moraliter haberi solent, atque ita nominantur ratione specialis affinitatis, ut de nuru & genero, respectu saceri, & saceri, & de priuigno, & priuigna, respectu nouerca, & vitri, & de quibus in §. Affinitatis. Institut. de Nupt. Si enim sine commensales parentibus, poterunt cum illis communicare sicut filii vel propter participationem appellationis, cum qui & necessitate cōmunicationis participat, vel propter generalem rationem familiarium, & sociorum: credo tamen sub utraque ratione comprehendendi, & appellationem filiorum in hoc priuilegio ad illos extendi, quantum eorum status, & coniunctio postulat. Ita enim fauorem hunc æquum est extendi quantum ratio eius, & verba patiuntur. At vero, si huiusmodi persona iam sit omnino extra coniunctum suorum correlatiuorum, & quasi emancipata, nullus titulus communicationis licet in eis manet: quia, cum non sint veri filii naturales, non manet in eis illud pecu-

A liare vinculum quod in filiis naturalibus emancipatis manere diximus: sola vero affinitas, quae relinquitur non est sufficiens principium indicens naturale obligationem adeo intrinsecam, ut ratione illius dicamus, licet am esse talen communicacionem secula actuali subiectio, & cohabitacione.

Atque ita censeo exponendam esse hanc legem quantum ad nepotem, vel pronepotem respectu aui, vel progenitorum: nam & hos ciuilia iura filiorum nomine comprehendunt L. Filii, & l. liberorum, ff. de Verb. signis, & communis estimatione in eodem fere gradu habentur, praesertim quando sunt sub cura auorum & ab eis aluntur, seu nutritiuntur, quamdiu ergo ita coniuncta sunt, cum excommunicatis progenitoribus communicare possunt propter rationes haec tenus tactas. At vero, si iam sint omnino separati, ita sentiendum de iis videtur, sicut de filiis emancipatis in suo gradu, & ordine: non enim manet in eis æquale vinculum, neque æqualis ratio parenti, aut referendi, respectu progenitorum, sicut respectu parentum: tamen manet aliqua, quae suo gradu ad hoc eriam oblige: & ideo etiam illa communicatio, quae ad hanc obligationem exemplandam fuerit moraliter necessaria, eis concessa est per prædictum decretum, adiuncta declaratione, & ratione Innocentij in dicto capit. *Inter alia.* Denique & de pupilli respectu tutoris, qui parentis munus quodammodo sustinet eodem modo iudicandum censeo: nam, si sit sub cura eius, & commensalis illi, haccratione poterit cum illo simpliciter communicare: si autem sit separatus, solum in iis, quæ ad munus tutoris pertinent, & sine quibus conuenienter peragi non potest, communicabit. Et haec videtur sufficere ad declarationem illius vocis filij: nam aliud genus filiationis spiritualis quod a Theologis consideratur, inter baptizantem, & baptizatum, suscipientem, & susceptum, iuxta titulum, de cognitione spirituali: aut inter subditum spiritualiter, & prælatum suum: Hoc (inquam) filiationis genus ad præfens non spectat: quia nec mens Gregorij fuit de his loqui, ut per se constat; neque etiam ex illo nascitur necessitas aliquia huius ciuiliis communicationis, de qua nunc agitur, præcise considerando rationem talis filiationis: quid vero dicendum sit ratione subiectio, si illam habeat coniunctam, statim declarabimus.

De Seruit.

P ost filios numerantur serui, & ancilla in prædicto decreto: & ab hoc grauamine non communicandi cum suis dominis excommunicatis eximuntur. Vocant autem ibi serui proprii, qui sub dominio alterius sunt, vt in eodem textu *mancipiorum*, nomine apertius declaratur. Necrefert, generatim loquendo, quo iure, vel titulo in seruitutem redacti sunt, dummodo vere serui sint: nam causa, vel titulus seruitutis ad rem præsentem accidentarius est: oportet tamen vt non solum sint sub dominio, sed etiam sub vsu, seu coniunctu suorum dominorum: nam ex hoc proxime nascitur communicatio, & necessitas eius. Vnde si contingenter seruum non esse sub potestate domini, sed vel leparatum vitam ageare, vel alteri inseruire, sive ex voluntate domini, sive ex alia iusta causa, ita de illo iudicandum est, sicut diximus de emancipato filio: tunc enim ratione separationis communicare non posset cum domino, nisi forte in iis, quæ veluti in recognitionem domini debita sunt. Neque circa has personas aliud adnotatione, vel declaratione dignum occurrit.

Ulra hos vero adduntur in eodem capite reliqui seruientes cum limitacione, ut rustici sint, vel non ad eo curiales ut eorum consilio secula perpetuantur. Optinor tamen in hoc negotio magis considerandum est.

esse actum, quam potestatem, id est, magis confide- A tur. Primam est an oporteat subiectionem illam, in- randum esse, an huiusmodi seruientes consilium, vel auxilium dederint ad crimina perpetranda propter quæ excommunicatio lata est, quam quod in- genio & facultate polleant ad id præstandum, si nunquam id præsisterint. Nam si priori modo fuerunt autores, vel cooperatores criminis, nullum priuilegium eis voluit concedere Pontifex, ut ex ci- tatis verbis constat. Idque optima ratione, nam qui criminis fuit particeps, eximi non meretur, sed potius fieri particeps pena ac censuræ. Quocirca, si huiusmodi seruens, antequam patronus esset ex- communicatus, auxilium, vel consilium dedit ad crimen perpetrandum, propter quod postea ex- communicatio lata est, consideratio est forma ta- lis sententia: seu censuræ: nam, si lata est, non solum in principaliter agentes, sed etiam in adiuvantes, & consilentes, seruens simul cum domino eandem excommunicationem incurrit, & ita dupli titulo illum vitare debet, scilicet, & quia ipse, & quia ille excommunicatus est. At vero si excommunicatio solum fertur in principaliter operantes, tum quidem directe non comprehendit seruientem, qui solum auxilium, vel consilium dedit: tamen obligat illum ne cum domino excommunicato comunicet: quia ob participationem criminis exemptus non est ab huiusmodi onere. Merito timeri, vel præsumi potest, eius communicationem non profuturam, sed potius obfuturam, ipsi excommunicato in ordine ad respicendum à crimen. Denique si huiusmodi seruens tale auxilium, vel consilium dedit post excommunicationem à suo patrono contra- stat, tunc iam communicat criminoso in crimen, ac proinde in eandem excommunicationem incidit, maioriisque titulo acractione illum in posterum vitare tenetur.

In hoc ergo sensu limitationem illam intelligendam cense: nam, quod famulus industria, & potestate valeat ad dandum consilium, & auxilium, si nunquam male illa vsus est, non potest esse ratio sufficiens ut propterea hoc priuilegio, seu exemptione priuetur, quia in deludein potius, vel honore meretur, quam peccatum. Atque hoc sentit Glossa ibi, dum illam limitationem non per poten- tiam, sed per actum explicuit, dicens, *Sitales sunt qui non seruunt ei in crimen.* Et idem sentit Nauarrus c. 27. num. 27. Sed nimis limitat ad eos seruientes, quorum consilio, fauore, & auxilio dominus in sua contumacia perseuerat, sentiens solum adhiberi limitationem hanc pro iis, qui post excommunicationem cooperantur delicto. At vero Gregorius nō de auxiliis ad perseuerandum, sed ad perpetrandum locutus est, & ideo exppositio allata, & textui conformior videtur, & rationabilior propter rationem adductam. Sic igitur sub hac exceptione comprehenduntur omnes famuli, omnesque familiares, qui quovis titulo, vel ratione aliqui inseruunt, comprehenduntur etiam coloni, qui ruri inseruunt, hi enim propriissime videntur disti rustici seruientes, etiam si actu, & proprio non sint de familiâ. Exstimo tamen his omnibus concedi communiationem, non tam omnibus eorum modo, nec singulis quamcunque indifferenter, sed vnicuique proportionatam iuxtam rationem, & necessitatem suæ obligationis, quod est contentaneum Innocen- tio, in dicto capite, *Inter alia*, Dino Thomæ, & alii Doctribus locis supra citatis.

An ut subiecti hoc gaudeant priuilegio debeant ante contractam excommunicationem sub- iectionem inisse.

Nunc quedam explicare oportet, quæ his omni- bus personis exceptis communia esse viden- tia. Et Suarez. tom. 54.

qua fundatur hac exceptio, initam esse ante ex- communicationem alterius. Quidam simpliciter negant, quia Gregorius absolute loquitur, & hanc conditionem non requirit. Quod si obiicias cap. *Inter alia*, respondent, ibi Pontificem id affirmas de

Sententia negativa.

is, qui ante censuram tale debitum contraxerant, non vero de aliis negasse, & argumentum à contra- rio sensu non semper esse efficax. Vel melius forte dicere possent, Pontificem ibi non agere de iis, qui possunt licite non vitare patronum excommuni- cationem, sed de iis qui tenentur non vitare; & hu- iusmodi esse illos qui ante excommunicationem hanc obligationem habebant, qual liberati non fuerunt per censuram alterius: quæ ratio non habet lo- cum in iis, qui ante obligati non erant, & ideo for- tasse non tenebuntur communicare cum excom- municato: poterunt tamen si velint, quia simpliciter excipiuntur in dicto c. *Quoniam multos*. Alij vero in foliis seruientibus putant procedere declaratio- nem illam Innocentij, quod oporteat ante excom- municationem seruituti alterius se obligasse, vt possint illo priuilegio frui. Et ita sentit Turrecrem. *Turrecrem.* *Syllepsis.* Excommunicatione, 5. nu. 4. versic. *Tertio*, quamvis pau- lo inferius quo ad alias personas videatur intelligere capit. *Inter alia*, iuxta secundam expositionem su- perius datam. Caietanus etiam in *Summa de foliis famulis* illam conditionem adhibet, quod ante ex- communicationem fuerint addicti seruituti. Idem sentit Nauarrus 2. 27. n. 27.

Nauarr.

At vero Dnius Thomas, ut supra rotuli, genera- liter de omnibus his personis, quæ sub hac particu- la, *humile*, comprehenduntur, illam conditionem necessariam esse docet. Sequitur Angelus *Excommu- nicatio*, 8. n. 11. Armil. n. 46. Et mihi probatur, hac so- la declaratione adhibita, vt scilicet, necesse sit vin- culum seu obligationem ante excommunicationem esse contractam, vel si postea orta sit, sine vio- latione censuræ esse factam. Hæc regula colligitur ex illo capitulo. *Inter alia*, nam ponit hanc conditionem ut necessariam ad illum effectum: & ideo ex negatione illius sumitur argumentum non tantum à contrario sensu sed à negatione causa adequata, vel conditionis necessariae, ad negationem effectus: quod semper efficax est. Et quamvis verum sit, Pô- tifex in eo textu loqui de personis, quæ tenentur ad illam communicationem, ipse tamen declarat, illas personas, quæ ibi excipiuntur, non solum pos- se, sed etiam teneri sic communicare, scilicet, per se loquendo, & durante eodem vinculo, vt statim ex- plicabo. Igitur ex intentione Innocentij, conterrū- tur in his personis posse & teneri: ergo conditio ad vnum necessaria, ad alterum etiam necessaria est. Et sine causa eius decisio ad postremum tantum personarum genus limitatur, cum ipse generatim de omnibus personis à Gregorio exceptis expresse lo- quatur. Ratio autem est: quia hoc priuilegium non conceditur in iniuriam, & contemptum censuræ. Atque ex dictis supra de vxore potest hæc sententia amplius persuaderi; quæ melius intelligetur cum declaratione adhibita, si ad singulas personas de- scandamus.

In filiis ergo naturalibus nil refert quod à patre iam excommunicato geniti sint: & maxime si ex le- gitimi matrimonio nati sint: quia absque vila vio- latione censuræ progeniti sunt, cum possit licite & sine violatione censuræ maritus excommunicatus suam cognoscere vxorem: & quia ante excommu- nicationem erant iam quasi virtute in ipso matri- monio. Veruntamen etiam de filiis illegitime pro- creatis id verum censeo: nam, licet excommunicatus censuram violet, dum per fornicationem, vel adulterium male filium generat, id enim facere non potest sine aliqua communicatione per ex-

Filiis naturali- ratus etiam à Patre ex- com. geniti hac excep- tione ga- dent.

communicationem prohibita: filius tamen genitus nihil contra censuram egit: & cura alias postquam genitus est, non posuit a se separare naturale vinculum cum pare, sit ut ratione illius merito excipiat ab illo onere non communicandi cum patre: præcipue quia etiam dici potest ante excommunicationem fusile coniunctus cum patre in ra-

Filius ade-
piacu stem-
pore quo pa-
ter est ex-
com. ipse non
potest cum
ilio communi-
icare.

Objectid.
Solutiur.

Solitair.

Qui non baptizatus seruus efficitur excom. postea baptizatus debet domino communicare.

dice, quia est pars patris, & de substantia illius genitus. Et alia rationes sumi poterunt ex iis quae de servio domini nato statim dicemus. De filio autem adoptato tempore excommunicationis existimo, per feloquendo, non debere, neque posse licite cohabitare cum patre, nec cum illo communicare: quia ille contractus a principio fuit cum iniuria excommunicationis ex parte veriusque (suppono enim requiri consensum ex parte eius qui adoptatur, vel latius dixi). tom. 3. p. q. 23. art. 4. Vnde fit, necessaria est aliquam communicationem, quae prohibita est cum excommunicato: atque ita ex virtute extremo fit iniuria excommunicationi: quare talis adoptio non potest parere obligationem communicandi, nec esse fundamentum alicuius privilegii repugnantis ipsi excommunicationi, quod etiam confirmant supra dicta de vxore. Dixi autem, per se, quia si interueniat ignorantia probabilis, quae excedet eum, qui adoptatur, probabile est eum ut possit iure bona fide acquisito, sicut de vxore diximus propter easdem rationes ibi factas. Quanquam si velit suspendere (vt ita dicam) ipsum illius filiationis, possit, ut opinor, id facere, quia in eo non procedit decisio textus in capit. *Inter alia*, de Sent, excommunicationis eius in eo locum habet, cum huiusmodi adoptatus non fuerit ante excommunicationem parentis ei obligatus. Dices. Satis est, quod postea obligationem contraxerit: nam obligatio quandoconque fuerit, implenda est. Respondeatur, contra etum cum excommunicato, vel ab excommunicato factum, licet non sit omnino invalidus, non tamen ita esse firmum, & efficacem, ut inducat obligationem & vium eius excommunicationis repugnarem: & ideo illa obligatio, vel talis est ut rescindi possit, vel certe ut licet non rescindatur, sit qualis suspensa recipiens tempus, in quo talis pater excommunicatione caret, ut in similibus magis in sequentibus explicabitur.

In seruis est peculiaria ratio, quia, regulariter lo-
quendo, prout, res est in viu Christianorum, inuita
rediguntur in seruitutem, vel positivae, si sunt adul-
terii, vel falsum negatiue quantum ad propriam vo-
luntatem. Rursus oportet considerare hanc serui-
tutem regulariter etiam inchoari circa personas in-
fideles: quia qui est liber, quando Christianus effi-
citur, nisi a deo deficiat, nunquam potest in seruitu-
tem Christianorum redigi. Primum ergo pro con-
stanti habeo, si seruitus acquiratur in personam
non baptizatam, etiam si in statu excommunicati-
onis acquisita sit, nihil impedit quominus talis ser-
vus, si postea baptizetur, possit & debet suo domi-
no communicare; quanquam eius excommunicati-
o duret. Ratio est: quia excommunicatio non pro-
hibet cum tali persona communicare, & ideo ab
que violatione, vel iniuria excommunicationis po-
test acquiri dominium in talem seruum, vel si in iu-
sto bello captiatur, quod non est prohibitum ex-
communicato, vel si ab ipsomet sua sponte se ven-
dete, aut ab alio infideli domino ematur, quia cum
his contrahere non est prohibitum excommunicato: imo, licet ab alio fideli domino comparetur per
contractum, vel donationem, aut alio simili mo-
do: nam, licet huiusmodi communicatio prohibita
sit cum excommunicato inter ipsos fideles: respe-
ctu tamen ipsius infidelis hoc nihil impedit quo-
minus integrum ius in ipsum acquiratur. Quod et
iam secundum hunc respectum dici potest acquisi-
tum ante excommunicationem, id est, antequam

A ratione excommunicationis, vel ipse teneretur vi-
tare communicationem talis serui, vel seruus il-
lius. Atque idem dicendum est, si quis incipiat esse
seruus per nativitatem ex ancilla domini iam ex-
communicati, nam ille nihilominus poterit postea
communicare: quia incipit esse seruus, priusquam
Christianus sit. Item, quia sine interuenienti aliquo
communicationis prohibita seruus nascitur. At-
que ita quoconque modo dominium seruui acquir-
atur erga personam infidelem, nihil referat quantu-
m ad presentis attinet, quod ante vel post excom-
municationem acquiratur.

At vero, quando hoc dominum acquiritur in personam fidelem seu baptizatam, regulariter non acquiritur, nisi per venditionem, vel donationem alterius domini, quia Christiani, alias liberi, nec capti in bello ab aliis Christianis solent fieri servi, nec vendi, aut emi solent ab aliis Christianis: quando autem servi vendituri, vel donatur a domino, non expectatur consensus servi: & ideo ex parte ipsius nulla est necessaria communicatio: ino nec ex parte eius, cui de novo acquiritur: ac propterea videtur etiam tunc posse taliter seruum cum domino communicare: quia respectu illius ita se habet dominus, ac si ante communicationem dominum in illud haberet, quandoquidem illud acquisuit absque ulla communicatione cum illo. Quod autem respectu alterius domini intercesserit aliqua communicatio illicita, valde extrinsecum est: & remorum, ut inde potuerit hoc ius impediri, idemque dicendum censeo, si contingat homines baptizatos propter apostasiam, & bellum iniustum contra Ecclesiam motum, in veram capiuntatem, ac seruitatem redigi per bellum, ut superioribus annis in regno Granatenfivis est: quia enim debellare huiusmodi apostatas non est prohibitum excommunicato, ideo integrum, & vt ita dicam expeditum ius in huiusmodi seruum acquiri: ideoque etiam ille seruus postea cum illo communicare tenetur. Denique si contingere (quod non sit) Christianum liberum te alteri Christiano excommunicato vendere in seruum, tunc de illo idem dicendum censerem, quod de adoptato in ilium ab excommunicato; et enim eadem ratio ac proportionis.

De reliquis seruientibus , seu famulis liberis res est facilior , quia non contrahunt debitum , nisi per contractum aliquem includentem mutuam communicationem , & ideo de illis frequenter asservatur , & simplicius intelligitur illa conditio ab Innocentio polita , quod debet obligatio antecedere excommunicationem ; & rationes etiam superius fas & ex parte vxore , & dealitis , in his personis potissimum locum habent . Veruntamen etiam ad hos applicanda est limitatio supra adhibita , nimirum quod ab aliis violatione censuram postea orta non sit ; potest autem esse excusatio duplex & sepe repetita . Prima est ignorancia probabilis de alterius excommunicatione ; si enim haec intercedat , talis famulus , quia nihil contra excommunicationem egit , non obligatur ad rescindendum contractum ; preferuntur si ab aliis in commmodo id facere non potest , quamquam possit illud rescindere , si velit , vel suspendere iuxta infra dicenda . Si autem nolit , & potest , & debet suo domino communicare : quia debet obligationem suam implere : neque enim potest ab alio accipere stipendium , & ei non ministrare . Secunda excusatio est necessitas , quia communiter assignatur ex parte ipsius excommunicati : nam si moraliter modis indiget famulis , colonis , & aliis huiusmodi , hoc titulo potest aliquis sine culpa (tuxa superius dicta) eius servit uti obligari , & conseqüenter poterit etiam postea , & debet cum illo communicare . Existimmo tamen idem operari , si necessitas sit ex parte ipsius famuli , seu seruientis : nam si

ad suam sustentationem indiget tali ministerio, & non inueniunt alium, cui commode possit inseruire licet poterit idem facere: quia non est minus fauorabilis necessitas non excommunicati, quam excommunicati, ut ex superioribus patet. Atque hoc titulo excusari possunt quidem seruientes alicui, qui sine stipendio, & obligacione aliquo modo seruunt, maxime in curiis: in his enim non habet locum ratio Innocentij M. I. dicto cap. *Inter alia*. Ideo que absolute non tenentur communicare, quia neque excommunicationem tenebantur, sed voluntarie id faciebant: vt ergo licet possint postea inseruire & communicare, alio titulo necessitatis municiuntur: ille autem sufficiens est, quia regulariter non possunt seruatum inchoatam fine magno suo detimento omittere, vel intermittere.

Deparentibus, dominis, &c.

¹⁸ ALTERA dubitatio his omnibus communis & in titulo sectionis insinuata est, an superiores illis, seu unicusque illorum respectu, possint, aut debent cum eis communicare, nam in illis non habet locum ratio, propter quam in inferioribus, seu subiectis hoc priuilegium conceditur, scilicet obligatio ad pendum superiori: haec enim annotatur in dicto cap. *Inter alia*. Dupliciter itaque intelligi potest haec dubitatio: primo an superior excommunicatus possit communicare in inferiori non excommunicato, an superior non excommunicatus possit cum inferiori excommunicato communicare. Hæc posterior pars vix habet dubitandi rationem: licet enim *Glossa* in dicto cap. *Quoniam multos*, quam communiter receptam esse dicit *Nauarrus* capite vigesimo septimo, numero vigesimo septimo, negauerit hos superiores posse communicare cum inferioribus excommunicatis, mihi tamen oppositum videatur certum, quod temuit *Nauarrus* ibi cum *Adriano* quæstione tertia de *Clauibus*. Ratio est, quia ius superioris non minus est, quam ius, vel obligatio inferioris: si ergo inferiori conceditur, vt possit communicare cum superiori excommunicato, cur in eadem proportione, ac cæteris paribus negandum est superiori? Dices, *Quia de inferiori id cautum est in iure, non autem de superiori*. Item quia inferior tenetur superiori, & non è conuerso. Sed contra primum est, quia in iure non sit exclusio harum personarum. Et quamvis non exprimantur formaliter & expresse, tamen exprimuntur in suis correlatiis, sicut de vxore diximus: & regula Iuristarum est disposita in uno correlatio, in alio etiam intelligi, vbi nimis non cernitur specialis & sufficiens ratio, ob quam in uno correlatiiorum id potius sit dispositum, quam in alio: quæ hic non existit, vt præcepit facile excludendo alteram responsionis partem.

¹⁹ Aliud est enim tractare an hæ personæ superiores possint licet communicare in inferioribus, aliud vero an teneantur. Ad primum non est necessaria obligatio, sed ius, & necessitas, vel utilitas: quæ omnia inueniuntur in his personis superioribus. Nèque enim priuari debent suo iure propter excommunicationem alterius. Propter quod vt sæpe dictum est, potest quilibet suum debitum ab excommunicato postulare iuxta cap. *Intelleximus*, de iudicis. Eadem ergo ratione possunt hi superiores obsequia sibi debita ab inferioribus exigere, etiam si hi excommunicati sint. Diximus etiam vnumquemque propter suam necessitatem, vel utilitatem posse communicare cum excommunicato, qui titulus etiā in his personis locum habet, vt per se constat: quia quoad hoc verum est quod *Nauarrus* dixit, has personas excepti per verbum *vitæ*. Ad debitum autem communicandi necessaria est obligatio, quæ etiam his personis non debet: nam vt dixit *Diuus Thomas* in quar-

A to distinet, decima octaua, quæstione secunda, articulo quarto, etiam hæ personæ superiores obligantur quoad aliquam suis subditis, vt ad prouidendum illis de necessariis, ad corrigendum illos, & similia, & quoad hæ non solum possunt, sed etiam debent communicare, quantum necessarium fuerit ad hæ obligationem impletandam, vt dixit D. Thom. ibi, & quoad hoc comprehendunt possunt hæ personæ sub verbo, *Humile*, secundum correlationem, vt diximus. Sic etiam in illis habet locum ratio, & decisio textus in dicto c. *Inter alia*.

²⁰ Maior difficultas est in alio sensu, an hi superiores, quando excommunicati sunt, possint vel debent suis inferioribus communicare; quod etiam queri potest de ipsis inferioribus excommunicatis: quia nec hoc videtur expresse in iure definitum, & non excommunicatis respectu excommunicatorum, quæ non conceduntur excommunicatis respectu fidelium, vt constat ex *Extrahag. Ad eustanda*. Dicendum vero est etiam hoc modo his personis licitam esse communicationem eum suis correlatiis. Primo ob illam generalem rationem, quod fere inutilis esset facultas concessa vni correlatiorum non excommunicato, ad communicandum cum excommunicato, nisi & è conuerso huic concederetur ad communicandum alteri, vt supra in marito & vxore declaravimus: est enim hæc aedium ratio. Denique, quasi inferior, verbi gratia, excommunicatus sit, propter excommunicationem non liberatur debito obsequendi: non enim debet ex sua communicatione commodum reportare, vt dicitur in dicto cap. *Intelleximus*: ergo non solum potest, sed etiam tenetur communicare, sicutem, quantum ad hoc debitum soluendum necessarium est. Aliunde vero etiam indiget hac communicatione ad suam sustentationem, neque obligari debet vt a suo superiori se separaret: nā velid face, licet non potest vt seruus, vel filius, vel certe non sine magno incommode & dispendo moraliter loquendo, ad quod obligandus non est. Durante autem illa societate, & cohabitatione non potest moraliter à communicatione abstinere. Hic autem discursus eodem modo fieri potest ex parte superioris, quia ille etiam suo modo tenetur subuenire subdito suo, cuius obsequio, & societate indiget, nec cogendus est illum à se separare. Igitur per quandam correlationem seu consecutionem, has omnes personas intelligi esse exceptas in predicto cap. *Quoniam multos*, & comprehensas in dicto vericulo, sive sub verbo, *Humile*, sive sub verbo, *vitæ*, aut etiam in sub verbo, *Lex*, hæc enim omnia ad illas personas pertinent, vt ex dictis sat patet. Et in hac tota doctrina conueniunt fere auctores supra citati. D. Thom. *Adrianus*, *Gabriel*, *Soto*, *Nauarrus*, & reliqui Summisæ, & moderni communiter.

Potest tamen in eis animaduerti quædam diueritas, nam quidam illorum concedunt his personis communicationem mutuam, cum quidam tamen limitatione (vita dicam) respectiva, scilicet, vt vnuquisque ea communicatione vti possit, quæ sive munera, aut humanae commoditati necessaria est, & non majori. Alij vero supposita prædicta connectione talium personarum, simpliciter eis communicationem concedunt. Quorum sententia mihi probatur dummodo de hac communis, & vnuali communicatione humana intelligatur: quia tollit scrupulos & anxietates, quæ fuit intentio *Gregorij* in dicto c. *Quoniam multos*. Et vt hac ratione aliquid opereretur illud. Nam sibi huiusmodi personæ solum vti possent iure necessitatis, vel utilitatis, aut obligacionis sive, & deberent esse solliciti, ne illam mensuram excederent, totum hoc quæ ex natura rei, & ex rigorosa rationabili prioris iuris interpretatione haberent: plus ergo ei voluit *Gregorius* concedere, nam, quod videret in his omnibus esse

morale periculum, si cum ea limitatione concede-
retur communicatio, ideo simpliciter exceptas
personas à tal vinculo & obligatione. Accedit qd
in c. Cum voluntate de Sent. excom. merito concedi-
tur, vt possit is, qui cū excommunicato pro falute
anima illius agit, aliqua alia incidenter interpone-
re: quia intellexit Pótifex nō posse moraliter fieri,
vt præcise illa spiritualia tractetur humano modo,
& non aliqua alia misceantur. Sic ergo intelligendū
est in præsenti prudentissime fuisse ab Ecclesia pro-
uisum, qui moraliter etiam inseparabilis est com-
municatio necessaria à nō necessaria, & regulariter
huiusmodi personas nec prudentiam, nec valorem
habent ad eam discretionem faciendam.

¹²
Sola visualis
communicatio licet a
bis personis.

Adidi vero, dummodo hæc de visuali, & ordina-
ria communicatione intelligantur: quia in hac sola
locum habet ratio facta: vnde ad illam plane diri-
guntur verba Gregorij. Quapropter in primis caue-
re debent haec personæ, ne directe, vel indirecte in
crimine communicent, neve sua communicatione
occasione prebeant excommunicatis perseverā-
ti in contumacia: nam hoc & intrinsece malum est,
& in predictis iuribus expresse animaduersum. Vnde
doctores admonent, has personas, vt si superioris
sint, inferiores corrigant: quod sūi muneras est,
& procurent vt à contumacia decadent: nam si in
hoc sint negligentes, fieri potest vt indirecte saltant
consentire, vel cooperari videantur: & ideo partici-
pes censura hant, argumento cap. Quante, de Sent.
excommunicato. Si vero sint inferiores, caueant ne vlo-
lo modo superiori excommunicato obsequiantur in
his, quæ ad perseverandum in crimine spectant, &
ne vel consilio, vel assentatione eius duritiam, vel
pertinaciam in criminis augeat, alioquin in idem per-
iculum incident. Deinde cauere debent omnes ne
in diuinis communicent: nam haec communicatio
probris aliena & extranea est à prædictis coniun-
ctionibus. Quapropter, licet pater habeat filium
sacerdotem, qui excommunicatus & denunciatus sit,
non poterit ab eo sacramentum petere, nec Missam
eius audire, quia haec ministeria ad coniunctionem
naturalē patris cum filio non spectant: & idem est
in similibus considerandum, præsertim quando
communicatio est per actionem vnius in aliis, vel
receptionem vnius ab alio: nam si sit per solam cō-
fessionem cum excommunicato ad idem sacram
vel diuinum officium, aut per ministerium aliquod
& quasi famulatum, tunc licet talis communicatio,
per se: quando cauenda sit, tamen si aliquando sit,
væcille potest connexa cum priori vinculo, seu obli-
gatione, excusabilis esse poterit, vt verbi gratia, si
clericu excommunicato inferiueris cogitari illi sa-
cram faciente ministrare, vel quasi honoris causa ei
assistere, quia ad hoc ex officio suo tenebatur, & for-
tasse sine immodo suo non potest illum vita-
re: tunc communicatio illa non erit per se mala, dum-
modo non includat positivam cooperationem ad
actionem prauam, vt in superioribus dictum est.
Idem frequenter accidere potest, si foemina excom-
municata Missam audies, vel filias, vel famulas, se-
cum ferat, secumque interesse compellat: tunc enim
non peccabunt ei obsequendo, & sic in similibus.
Tandem cauere debent haec personæ ne communica-
tiones alias etiam humanas valde extraordinari-
as, & suis muneribus nec necessarias, nec ordinarie,
aut moraliter coniunctas immisceant, vt verbigratia,
sinuous contractus inter se inire velint, vel alii-
quid simile: nam hoc illis non est villa ratione con-
cessum: quia inde his etiam cessant omnes rationes
supra factæ, nec iura his loqui videtur, & ideo

generalis lex excommunicationis
quoad hæc integra
manet.

Possintne inferiores eiusdem famulae, si quis eo-
rum excommunicetur, inter se com-
municare.

TERTIA dubitatio esse potest, quid dicendum
fit de his personis præsertim inferioribus inter
se collatis, contingit enim esse plures sub eodem su-
periore vt plures fratres, seruos aut famulos, & v-
num excommunicari: an igitur inter se communi-
care poterunt, videtur enim posse: quia vix possunt
moraliter comunicare vni tertio, qui communica-
cent inter se. Alioqui propter hanc rationem sim-
pliciter affirmant: & præterea quia, si seruus cum domi-
nino cohabitat compellitur, vel hæc potest, et
iam si ipse dominus excommunicatus sit, multo
magis non cogetur recedere a domino, solum quia
alter conseruus excommunicatus sit: poterit ergo
illi cohabitare: ergo & communicare cum illo. Quæ
ratio à fortiori de fratribus procedit, & maxime
quia filius quasi vna persona cum patre esse censem-
tur. Dico autem his personis per se & directe nullum
priuilegium esse concessum. Quod notauit Felinus
dicto capite, Inter alia, & pater, quia in dicto capite,
Quoniam multos, simpliciter nominantur haec perso-
næ: relatiuum autem per se non accipitur nisi in or-
dine ad correlative, & ita Innocentius III. in dicto
capite, Quoniam multos, solum in ordine ad illud de-
clarat hanc communicationem, & obligationem.
Quapropter non poterunt haec personæ inter se om-
nino libere communicare, quasi priuilegio, aut
exemptione vtentes. Poterunt tamen eam com-
municationem habere, quæ moraliter vitari non
potest, supposita cohabitatione, & communicatione
cum eodem superiori. Hoc enim probat ratio
facta, & quia concessio principalis id quoque con-
cessum intelligitur, quod accessorium, vel conse-
quens est.

Tandem dubitari potest, an quæ diximus gene-
ratim procedant in omni excommunicatione qua-
cunque causa, vel modo lata. Quidam quoad cau-
sam hoc limitant, vt non procedat in excommuni-
catione ob heresim argu. cap. vlt. de Hæret. de quo
textu paulo post dicemus. Quoad modum veroli-
mitant alij, quando excommunicatio lata est etiam
in participantes. Sed neutralis limitatio necessaria est.
& ita doctrina data simpliciter procedit. In hereti-
co enim considerari potest aut periculum errandi,
quod ex eius communicatione prouenire potest. Et
hoc non pertinet ad excommunicationem, neq; ad
aliquam specialem legem Ecclesiæ, sed ex natura rei
oritur illa obligatio, quando moraliter timetur tale
periculum: non enim semper, neque in omnibus
personis equaliter est, & ita limitatio illa sub hac con-
sideratione non pertinet ad præsens. Si vero con-
sideretur in hæretico sola censura propter tale criminis
imposita, tunc per se non magis priuat communica-
tione, quam lata propter aliud delictum: nullo enim
iure cautum est, quod illa excommunicatio habeat
plures effectus: sed habet quidem hæreticis alias
personas ipso iure impositas, propter quas fortasse
priuat iure, vel dominio, & consequenter com-
municatione, quæ in illo fundabatur, tamen neque
illa pena est effectus excommunicationis, sed
per se imponitur, neque illa est exceptio à propria
regula, quia illa communicatio nō cessat tunc pro-
pter specialem prohibitionem, sed propter subtra-
ctionem materiæ, vt sic dicam. Sic ut, si seruus ser-
uitute eximatur, iam nō poterit communicare, cui
antea poterat, quamvis excommunicatio, & lex illius
us eadem maneat: in alia vero exceptione de ex-
communicatione lata in participantibus, idem die-
dum hic est, quod supra de vxore diximus: nam in
his personis iure exceptis solum intelligitur specia-
liter punire communicationem eis non concessam,
non tamen prohibere aliam iure concessam. Atque
ita etiam

Ita etiam in tali excommunicatione tota doctrina superius data procedit.

SECTIO VI.

Vtrum Temporali iurisdictioni hominis excommunicati subiecti, possint cum illo liceat communicare.

ACTENVS diximus de iis personis, quæ formaliter in iure excipiuntur, superest, vt de quibusdam aliis dicamus, quæ ob parem rationem videntur ad prædictas posse reduci, & sub verbo, *Humile*, comprehendendi. Primo ergo dubitari potest de subditis temporaliter an possint cum suis dominis communicare, & dominii cum illis. Extempore videtur sequi, posse id licite facere: quia nulla est minorratio de his subditis, quā de famulis vel colonis, nam eadem obligatione iustitia tenetur tributa, vel alia obsequia suis dominis solvere. In contrarium vero est, quia in cap. *Nos fandorum*, quest. 6. ait Gregorius hos subditos esse absolutos à fidelitate, & debito, etiam iuramento firmato, obsequendi dominis excommunicatis, propter eorum excommunicationem. Et in cap. *Iuratos*, ead. caus. & q. dicitur, iuratos milites prohibendos esse ne duci seruant, quandiu excommunicatus est. Propter hæc aliqui simpliciter affirmant hos subditos non teneri, & consequenter non posse licite huiusmodi dominis excommunicatis communicare. Et ratio à priori est, quia iura à quibus potissimum omnes hæc effectus pendent, diuersumode de iis subditis, quam de seruis domesticis, seu familiaribus disponunt. Ratio autem, seu congruentia horum iurium reddi potest, vel quia communicatio cum seruis est magis necessaria ad vitam humanam, vel certe quia crimina propter quæ hi dominii temporales, qui solent esse magnates & principes excommunicantur, non sunt nisi valde atrocia, & gratia, & ideo majori rigore puniuntur.

Quam sententiam simpliciter existimo veram, quantum ad eam communicationem ciuilem, & politicam, de qua nunc agimus, & quantum ad concessionem liberæ illa videntur, non esse simpliciter, & omni ex parte prohibitam, licet quoad aliquid verita sit. Quod ita declaro, nam tria videntur esse, quæ ad hoc dominium & subiunctionem pertinent possunt. Primum est forensis iurisdictionis, & omnes actus qui ad illam pertinent: & quoad hoc celare debet communicatio, quia etiam iurisdictionis temporalis per excommunicationem suspenditur, maxime si denunciata sit: nam si non sit, id erit possum in voluntate subditorum, vt latius dicetur sectione sequente. Secundum est obligatio fidelitatis, obedientia, quæ interdum esse solet iuramento firmata, cuius vim etiam collit excommunicationem, vt probant allata iura: probable autem censeo non habere hunc effectum usque ad sententiam, saltem declaratoriam criminis, vt ex sequentibus patebit. Tertium est dominium regni, aut populi, & exhibitiō tributorum, vel seruitorum, quæ illi responderet. Et quoad hoc dico non cessare communicationem ex vi censuræ.

Quod vt declareretur, oportet aduertere excommunicationem non posse habere hunc effectum circa huiusmodi subditos nisi supposito prius alio, nimurum quod domini priuentur dominio, vel ysu

etiam: quia manente domino in sua vi, fieri non possit, quin inferiores obediere tenerentur, & consequenter communicare, saltem quantum necessarium esset ad suam obligationem implendam iuxta c. *in iudiciorum*

Inter alia, de Sentent. excommunicationis. Excommunicationis autem per se ac simpliciter lata non habet hunc effectum, quia sicut non priuat dominio aliquarum rerum temporalium, neque ysu earum, ita nec priuat hoc dominio, quia non est de illo maior ratio, necius, in quo de excommunicatione hoc

specialiter disponitur. Dico autem de excommunicatione, quia de nonnullis excommunicatis, vt de hæreticis, & similibus interdum hoc in iure disponitur, tamen ex hoc ipsa dispositione speciali intelligere possumus, excommunicationem secundum se non habere hunc effectum: nam, ybi ille efficiendus est, specialiter in lege, aut sententia exprimere necesse est. Ac propter ea quando talis effectus adiungitur, non appello illum effectum ipsius excommunicationis, sed specialem penam simul cum excommunicatione impositam: sicut cum hæreticus excommunicatur, & priuat dominio rerum suarum, non est hoc priuatio effectus excommunicationis, sed quædam pena simul cum illo coniuncta. Vnde in iure, prædictos subditos non priuari omni communicatione cum suis dominis, nisi quando iure aliquo cautum est, vt tales persona propter talia crimina non solum excommunicentur, sed etiam suis dominis, seu principiis temporalibus priuentur. Neque contra hoc obstat dictum capit.

Nos fandorum, nam præter aliam expositionem, quam infra trademus, ibi non effermo de priuacione dominij, sed de absolutione à iuramento fidelitatis eius praestito: quæ longe diversa est: & non simpliciter conceditur, vt perpetuo duret, sicut est ablato dominij, postquam semel fit, sed solum est ad tempus, pro quo aliquis pertinaciter in excommunicatione permanet, vt constat ex capitulo vltimo de Peñis: ex quo textu vtrumque colligitur, vt ibi notat Abbas. Vt ergo excommunicatus princeps dominio, & omni iure in subditos priuatur, necesse est, vt speciali pena & sententia declaretur, aut imponatur.

Est autem vltius aduertendum, duobus modis posse huiusmodi penam iure ferri. Primo, vt à iudice imponendam: secundo, vt ipso facto ex viiuris contrahendam. Quando priori modo fit, manifestum est non sufficere delictum publice commisum esse, & ratione illius excommunicationem esse contraham, ybi possint, subditi tributa, vel alia obsequia debita huiusmodi dominis excommunicatis denegare: quia donec talis pena per sententiam iudicis ei imponatur, illam de facto non incurrerunt: ergo non sunt priuati iure suo: ergo nec possum à subditis propria auctoritate illo priuari. In quo est differentia inter dominum, quod respicit communem & politicam ysum rerum, vel personarum, & iurisdictionem, quæ versatur circa actus forenses, vt sunt iudicare, dispensare, leges ferre, nam hæc licet non statim prorsus aferuntur, quasi in habitu, suspenditur tamen quantum ad ysum, seu tollitur quantum ad actum, etiam in iurisdictione temporali, vt ostendemus sectione sequenti. At vero dominum nec quoad ysum ipso facto suspenditur per excommunicationem. Et ideo, si lex etiam specialis talem penam non imponit vt ipso facto incurram, donec à iudice imponatur, nemo potest ratione illius excommunicatum priuare iure.

Quando autem lex ipso facto imponit talenta penam, videri posset, statim ac de delicto constat debere huiusmodi subditos negare omnem subiunctionem, & consequenter communicationem his dominis: quia iam illi dominii non sunt, cum ipso in re fuerint priuati: ergo neque alij sunt subditi: ergo nullus

go nullus eis superest licet communicationis titu-
lus. Nihilominus dicendum est, etiam tunc requiri
sententiam iudicis declaratoriam criminis speciali-
ter latam in talem personam, vt subditi teneantur
illi denegare obsequium alias debitum, & omnem
communicationem. Probatur ex capitul. Cum se-
cundum leges, de Haereticis in sexto, vbi declaratur,

quamvis haereticorum bona sint ipso iure confis-
cata, confisicationis tamen executionem non debe-
re referri donec sententia sit super tali crimen pro-
mulgata: ergo eadem ratione non tenentur subdi-
ticius principis ante declaratoriam sententiam
priuare principem suo iure, negando illi vestigia-
lia, & alia quae pertinet ad dominum eius. Quan-
quam oppositum teneat Felinus in capit. Radol-
phus, de Rescriptis, & alij ex Canonistis in capit.
Cum non ab homine, de iudicis. Veruntamen non
video quia sufficiens ratione illa obligatio suade-
ri posset etiam ante Extraagantem, *Ad euitanda*,
post illam enim certissimum est non teneri, cum
vitare quenquam non teneantur ante sententiam
declaratoriam. Sed neque ante tenebantur, quia
nemo tenetur exequi prenam a lege statutam in a-
lium, do nec iudicis auctoritate compellatur, quando
poena temporalis est, seu in expoliatione bono-
rum alterius consistit, vt citatum est ex dicto capi-
tul. *Cum secundum leges.* Quod quidem si efficax
est, vt reuera esse videatur, non solum probat non te-
nere subditos, sed etiam eis non licere negare huius-
modi dominis vestigalia, & se omnino eximere a
dominio, & obsequio principibus debito per se lo-
quendo & ex vi censura. Probatur, quia si non te-
nentur, ideo est, quia illi principes, licet sint priuati
dominio directo, non tamen dominio vili, seu iure
etenditibus suis: iuxta dictum capitul. *Cum se-
cundum leges.* Sed hinc etiam concluditur eos non
possidente id facere, quia nemo potest auctorita-
tate priuata spoliare alterum viu rerum suarum,
quando auctoritate legis non est priuatus iure v-
tendi.

Et declaratur ac confirmatur primo, nam, si pri-
uata persona in haeresim labatur, princeps secularis
non potest licet priuare illum possessione, & viu-
rerum suarum, donec per sententiam declaretur,
vt colligitur ex illo verbo capitul. *Cum secundum le-
ges fieri non debet:* ergo pari ratione non possunt sub-
diti priuare principem haereticum viu & possesso-
ne sui Regni ante sententiam declaratoriam, idem-
que est in omnibus criminibus. Patet consequentia,
cum quia aequitas postulat vt ex vtraque parte fer-
uetur eadem proportio, tumetiam quia minorem
potestatem habet subditus in principem, quam
princeps in subditum. Et ideo fortasse in dicto capi-
Cum secundum leges, specialiter prohibetur principi-
bus, & dominis temporalibus, ne hanc execu-
tiōnē faciant ante sententiam declaratoriam Eccle-
siae: non quia inferioribus personis id non sit prohi-
bitum, sed quia per se notum erat inferioribus nullam
esse potestatem ad eam executionem facien-
dam. Secundo confirmatur, quia, si princeps ante
sententiam declaratoriam, non est priuatus iure
suo quod possessionem, & viu: ergo nec subditi
sunt absoluti a dominio vili, vt sic dicam, neque ab
obligatione, quae ex illo nascitur, ergo non possunt
iuste illis haec denegare in iis quae alias licita, & ho-
nesta sunt. Vnde consequenter sic vt cum eis com-
municare possint, & debeat iuxta citatum capitul. *Inter
alia.* Opinor tamen nullum speciale priuilegium
circa hoc eis esse concessum, vt libere & in omni-
bus eis humanis comunicare possint: ideoque
solum posse id sacere in iis, quae ad suum munus ex-
plendum necessaria sunt: quia nec in dicto capi-
Quoniam multos, de illis sit expressa mentio, neque
quoad illam generali concessionem est eadem
ratio de illis, tum propter supra dicta, tum etiam

A quia non est inter has personas ille familiaris viu-
vitæ, & cohabitationis, propter quem, & propter
periculum quod ex illo oritur, illa generalis cōces-
sio facta est. Et hanc sententiam significat Sylvest.
verbo *Excommunicatio*, quinto, numer. 18. vbi alios
referit.

Dixi autem, per se loquendo, & ex vi excommunicati-
onis, quia ex aliis capitibus literis esse potest hu-
iusmodi subditis obedientiam, fidelitatem, tribu-
ta, & omnia obsequia his principibus negare, vt si
fintheretici, vel schismati, & rebelles Ecclesie, &
subditi timeant: ex eorum principatu maximum
periculum fidei & religionis sibi minnere: tuh
enim iure defensionis possunt eos repellere, & obe-
dientiam ac fidelitatem negare. Quod facere pos-
sent, etiam si non essent excommunicati, neque per
Ecclesiam essent illis alia pœna impolite, solum
ob prædictum periculum Reipublicæ. Et tantum
esse posset periculum, tamque moraliter certum,
vt non solum licet, sed etiam teneretur talis re-
publica, si posset, tali principi resistere, & a se illum
expellere. Item contingere potest, vt quamvis prin-
ceps secularis huiusmodi sit, Ecclesia pastores non
possint, vel non audeant sententiam declaratoriam
contra illum proferre: & tunc censem aliqui lici-
tum esse subditis ab eorum obedientia omnino re-
cedere, ex quadam ratihabitione, seu tacita Eccle-
siae consensione: qua tunc vim quandam paciunt,
propter quam aperte non declarat voluntatem su-
am: ex facti tamen evidenti, & magnitudine pe-
riculi, & alii circumstantiis satis presumunt hoc
esse conforme voluntati eius. Estque hoc satis pro-
babile, quanquam moraliter non potest separari a
primo, id est, a periculo communis damni: nam
quandiu hoc non interuenit, sed solum personalis
iniquitas ipsius principis, si Ecclesia illum suscitet,
& non declarat, nulla est sufficiens ratio ad pre-
sumendum, quod id faciat inuita, vel quia non au-
det, sed quia non vult tanta severitate vi, donec il-
la remedia suauiora adhibeat: & ideo non est facile
presumendum, quod velut aut tacite concedat fa-
cilitatem subditis recessendi omnino ab obedientia
talis principis.

Item oportet aduertere, ante Concil. Constan-
tiense huiusmodi principem excommunicatum
publice, statim suisse priuatum ipso facto viu pro-
prie iurisdictionis, quamvis non esset priuatus re-
gno, vel principatu, vt patet ex dicendis sequen-
tibus. & ex hac parte videtur, potuisse subditos ne-
gare tali principi vestigalia, & alia tributa, quæ
principaliter ei datur propter administrādām iusti-
tiam. Hoc tamen non omnino habet nunc locum,
quia post Extraagantem, *Adeuitanda*, vius iuris-
dictionis non avertitur viisque ad sententiam declar-
torialem, vt supra viu est: & ideo acta tali ex-
communicato valent, quandiu denunciatus non
est, quamvis talis iurisdictione absolute nunc non sic
efficax, & sufficiens per se ad compellendum, vel
obligandum, vt in sequenti dubitatione magis ex-
plificabo. Solum excepitur casus in publico per-
fusore clericis: qui nunc procedere posset, si conting-
et principem esse huiusmodi, ita vt nulla tergiuer-
satione posset celari.

Nihilominus tamen non videretur admittenda il-
la sententia, vel nunc pro illo casu, vel ante pro
quocunque principe publice excommunicato. Pri-
mo quidem, quia tributa non dantur quæ dili-
butiones pendent ab actuali viu iurisdictionis, per-
sed ratione tituli, & dominij & obligationis ad re-
gendam, & defendendam Rem publicam, quæ non
statim auferuntur propter excommunicationem. *Ergo autem*
Deinde, quia licet tali principi per se ipsum non
possit exercere proprios actus iurisdictionis, qui
sunt iudicare, conferre officia, vel familia, tam
officia ab eo antea collata non statim vacant, quan-
do non

donon sunt puræ delegations, sed ordinariæ, & ita A
per suos ministros posse iustitiam administrare.
Non ergo possunt subdit quoad hæc statim aliquid
innovare circa huiusmodi principem, propter ex-
communicationem etiam denunciata, donec vel
ab Ecclesia expressa facultas illis detur, vel donec
tanta fiat pertinacia, vt & fiat suspectus de heresi, &
consequenter etiam incipiat magnum aliquod pe-
ticulum Reipublice imminere.

Cui sententia, vt à nobis exposta est, non parum
fauer caput vltimum de Peñis, quamvis in contra-
rium soleat citari: ibi enim cum Comes quidam pu-
blice excommunicatus fuisset, & per duos annos in
excommunicatione permanisset, Pontifex eum i-
terum admonendum iubet, & si non paruerit, Vos
(inquit) Ecclesiæ, in quibus aliquod ius habere dignosci-
tur, ab eius debito abfoluerit, &c. non ergo erantiam
absolutæ ex vi excommunicationis: & postea ad-
dit, etiam fideles subditos eius denunciando fuisse
absolutos à iuramento, significans ante illam
denunciationem non fuisse absolutos. Considero
etiam in illo textu, huiusmodi absolutionem, ac
priuationem esse poenam distinctam ab excommuni-
catione, impositam propter contemptum ipsius
excommunicationis, quod ibi etiam Abbas, & Ho-
stiensis notarunt. Denique animaduero, Pontificis
ibi habuisse respectum ad illius Comitis nobis-
litatem, vt non statim illum leuere puniendum du-
xerit, nisi prius iterum admoneret, *Volentes* (di-
cere) nobilitati parcere *Comitis supra dicti*. Ergo à forto-
ri supponit propter excommunicationem non sta-
tim esse factam copiam subditis denegandi iura suo
principi. Et Abbas ibi cum aliis Doctribus notat,
exilio textu colligi, iudicem Ecclesiasticum non
debere etiam in hoc negotio eadem seueritate vti-
cum omnibus, sed habiturum esse personarum de-
lectum: quia ex oppoſito sequuntur scandala, &
schismata, quibus obviandum est. Cum ergo rudit
populus hoc non posse discernere, multoque ma-
ius periculum sit scandali & schismatis, si statim i-
pso facto quantumvis publico, hoc committatur
subditis ipsi, sit, vt nulla ratione credi possit, ex-
communicationem per se & ipso facto effectum se-
cum ferre.

Quapropter non censeo certum, quod idem Ab-
bas ibi numero sexto afferuit, ex illo textu id collig-
ens, subditos excommunicatorum, absque alia
sententia, esse absolutos in obedientia domini ex-
communicati, nisi forte in eligat de sententia con-
demnatoria, nam probabile est declaratoriam suf-
ficiere: quod vero illa necessaria non sit, neque ex illo
textu colligitur, nec probari potest propter dicta.
Et eodem modo intelligendum censeo capitul. Nos
Sandorum, decima quinta, quæstione sexta. Ante ta-
lem ergo sententiam excommunicare poterunt
modo superioris declarato scilicet in necessariis ad
sum debitum soluendum, & non alias: post senten-
tiam vero nullo modo. Atque eadem proportione
loquendum est de dominis respectu subditorum,
non enim possunt cum illis communicare, simpli-
citer loquendo: possunt tamen ea communicatio-
ne vii, quæ ad suum munus in iis, quæ sibi licita
sunt, exequendum, vel ad sua iura exigenda ne-
cessaria fuerit: post sententiam vero de-
claratoriam nihil horum possunt,

cum iam omni iure, seu
vbi priuati
sint.

SECTIO VII.

Vtrum spirituali iurisdictioni alicuius excommuni-
catis subiecti licite cum illo communicare
valeant.

Fixis, quæ de subditis temporalibus
diximus, definiiri facile potest simile
dubium de subditis spiritualibus,
vt sunt clerici respectu Episcopi, &
omnes alij in causis spiritualibus, &
regularis respectu sui prælati. Dubitari ergo potest,
an hi possint, vel debent suis superioribus excom-
municatis communicare. Et ratio dubitandi est,
quia eadē obligatio videtur esse in his subditis, quæ
est in aliis. Nihilominus dicendum est hos subditos,
per se loquendo non posse cum suis superioribus
communicare, nec superiores excommunicati cum
ipsis. Ratio specialis in his est, quia hæc communica-
tio pedit ex subiectione: nam de hoc solum est qua-
stio, scilicet, an propter hunc titulum possint com-
municare. Rursum subiectio pedit ex iurisdictione
spirituali, nam hic non est aliud vinculum, neque
alius dominij titulus. At vero hi prælati per excom-
municationem priuantur omni vbi spiritualis iu-
risdictionis: ergo & subditi priuantur tunc omni v-
bi subiectio proportionata: ergo priuantur om-
ni communicatione, ad quam hoc titulo esse poten-
tiant obligati. Et de clericis respectu Episcopi om-
nes Doctores hoc admittunt, sumiturque ex capite
vltimo de Excessi prælator. & ex capit. Miratus, 93.
distinct. & capit. Sacerdos, 1. quæstio 7. Omnes vero
excipiunt clericos familiares, & seruientes Episco-
po. Sed illa proprie non est exceptio, si formaliter
loquamus, quia illi non communicant titulo sub-
iectio Episcopalis, vt sic dicam, sed titulo fami-
liatus, & quia ratione mercedis, seu stipendij sunt ob-
ligati. Vnde communicare possunt in his quæ do-
mestica, & (vt sic dicam) familiaria sunt, non vero
in Episcopibus.

De monachis vero respectu Abbatis excommuni-
catis, est res magis controversa inter Doctores: An in mō.
nam Paludanus, Richardus, & alij in quart. distinct.
monachis re-
pedit Ab-
batis locum
habent con-
cilio.
18. negant posse communicare, sicut & nos dixi-
mus. Adrianus vero, Syluester, Soto, & alij affir-
mant, propter cohabitationem, & familiaritatem
necessariam inter religiosos, & prælatum suum,
quam vitare non possunt. Veruntamē si inter p-
ræsonam, & officium, & titulos communicationis di-
stinguamus, facile tollerur controversia, nam mo-
nachii, quatenus subditii sunt, cum prælato, vt præ-
latus est, communicare non possunt, vt aperte præ-
bat ratio facta: quia nullum actum prælati ipse exer-
cere potest: & ideo simpliciter loquendo de præla-
to, optimè negatur illi communicatio. At vero cum
persona prælati cohabitare sine dubio possunt alij
religiosi, non vero aliter cum illo communicare,
quam possent cum alio religioso eiusdem domus, si
excommunicatus est. Nec enim alter eorum co-
gendus est domum suam deserere, vt per se pater.
Nec vero libere in omnibus communicare possunt,
quia nullum ad hoc habent priuilegium, sed in his
tantum, quæ morali modo, & iuxta communem v-
sum talis cohabitationis vitari non possunt. Nequæ
inuenio quo titulo, vel quo priuilegio plus prælati
excommunicato concedendum sit, quam alteri re-
ligiosi excommunicato, cum hoc ipso quod ex-
communicatus est, iam non possit segerere præla-
tum. Et confirmatur, nam si prælatus sit suspensus
ab officio, pro tunica habetur ac alius priuatus re-
ligiosus: sed excommunicatio maior includit emi-
nenter suspensionem ab officio: ergo ratione offi-
cij nulla communicatio tunc licita est cum præla-
to, solum posset excipi, si haberet aliquem, vel
aliquos

aliquos religiosos specialiter ad eius corporale obsequium deputatos, non enim illis priuadus est propter excommunicationem: poterit ergo cum illis familiariter communicare, non titulo prælationis, sed quasi seruitus, vel necessitatis. Veruntamen hoc ipsum non est prælati proprium, sed in quolibet alio religioso habente similes familiares vel socios, locum habet.

³ Ut autem hac explicitur, supponendum est, simpliciter procedere in excommunicato denunciato, & manifesto percutiore clerici. Quod ad alios vero non denunciatis dubium est; an Prælatus sic excommunicatus possit vitari a subdito. Ratio dubij est, quia hi excommunicati ante denunciationem non sunt priuati vnu iurisdictione, vt in superioribus diximus: hac enim ratione sacramentum pœnitentia à tali excommunicato collatum, validum est; quia iurisdictione retinet: ergo Episcopus, vel prælatus etiam iurisdictionis religionem retinet, quandiu denunciatus non est: ergo præcipere possunt & obligare: ergo & subditi tenentur obedire, & consequenter communicare. In contrarium vero est, quia Extrauag. Ad uitanda, nullum commodum vel privilegium concedit ipsi excommunicato: ergo non concedit ei aliquam potestatem, qua possit alios ad secum communicandum obligare. Propter quod sèpè in superioribus diximus, quod, licet ex vi illius Extrauagatis possimus licite cum his excommunicatis communicare, non tamen obligamur: ergo idem in praesenti dicendum est. Atque hæc pars vera mihi esse videtur, nam prædicta ratione efficaciter probatur. Quapropter existimo ita posse huiusmodi subditos vitare nunc suos superiores excommunicatos, sicut ante illam Extrauagantem poterant, scilicet vel occulte, si excommunicatio sit occulta, vel publice, si sit publica: differentiamque solum esse in obligatione. Cum ergo dicuntur hi excommunicati retinere iurisdictionem quandiu denunciati non sunt, intelligendum est in his quæ pertinent ad subfidiū velle uenient eorum, qui cum eis communicare volunt, non vero in iis, quæ pertinent ad onus & grauamen eorum. Vel certe (& in idem reddit) intelligitur de vnu iurisdictionis voluntario ipsi subditis: & ex eorum consensu quodammodo procedente: qualis maxime exercetur in foro pœnitentia, non vero de vnu ipsi inuoluntario, & extorquenti ab eis consensu, & communicationem: hoc enim ius non manebit in excommunicato ante Extrauagam. Ad uitanda, neque per illam ei concessum est.

⁴ Et ex his facile definitur: quod diceendum sit, quando è contrario subdito est excommunicatus, an superior cum illo communicare possit, etiam post denunciationem nominatim factam. Dicendum est enim simpliciter loquendo, non posse, etiam quod hanc communicationem ciuilem, & politicam, & non intercedente alio titulo necessitatis, vel seruitij, &c. vt in superioribus explicatum est. Quia in capit. *Quoniam multis*, non sit harum personarum exceptio, neque in eis inuenitur peculiaris ratio aut necessitas. Quod adeo verum est, vt neque Episcopus ipse possit communicare cum subdito à se excommunicato, vt constat ex capitul. *Cum desideres*, de Sentent. excommunicat, nam in minorem excommunicationem incidit, si cum eo communicet, vt ex eodem textu colligitur. Eademque ratio ne si in crimen communicet, in maiorem incidet excommunicationem iuxta capitul. *Nuper*, & cavit. *Si concubina*, de Sentent. excommunicat, & capit. *Statuimus*, eodem titulo in sexto. Nam, quia hæc excommunicatione, siue minor ob communicationem vulgarem, siue maior ob communicationem in crimen, ipso iure lata est, eam incurrit ipse etiam excommunicator, si suam censuram violet, vt recte docuerunt Abbas, & alij in dicto capit. *Nuper*, & In-

An possint subditis Pra. latum x communica- sum non de nunciatum vitare.

Resolutio.

Cap. Cum desideres de Sentent. excommu-

Abbas

nocentius in capi. Quod in dabo, de Sentent. excommunicat. & Hostiens. in Summ. num. 16. eiusdem tituli contra Glossam in dicto capit. Statutus, verbo, Constitutionibus. Et quosdam alios, qui oppositum dixerunt ex eo quod nullus potest excommunicationem à se latam incurre. Veruntamen Episcopus in dicto casu non incurrit excommunicationem à se latam, sed latam à iure, supposita vero alia, quam ipse tulit. Est ergo hæc communicatione prohibita sub eadem censura his superioribus respectu suorum subditorum, siue ab ipsis, siue ab aliis excommunicati sint. Nihilominus tamen addendum est, hos superiores non priuari iure quod habent ad regendos subditos, precepido, monendo, &c. Vnde de quantum ad hos actus communicare cum eis possunt, imo & debent pro ratione munerae sui. Et par ratione & conuerso, subditi poterunt, & debent communicationem proportionatam, seu correlative, vt sic dicam, eis exhibere, quia unum ex alio consequitur, vt sèpe dictum est.

SECTIO VIII.

Virum Ratione cuiusvis contractus licet com- municatio externa cum excom- municato.

D VPLEX hinc inuoluitur quæstio, vna est quando antecesis contractus, an postea licet communicatio, quæ ex illo oritur, & necessaria est, vel ad recuperandum à debitore debitum, vel ad soluendum illud, & similia: Altera est, an licet a denuo cum excommunicato contrahere.

In priori quæstione res fere est extra controvèrsiam: aut enim consideratur excommunicatus, vt creditor, vel vt debitör: si fit debitör integrum, excommunicatus est ex parte eius, & ius ex parte alterius; non minus quam ante excommunicationem erant, quia excommunicatione nullum fauorem coferit excommunicato, aut eius onera subleuat, neque alium innocentem, & non excommunicatum priuati, aut commodo suo. Quapropter ei, qui creditor est excommunicatus, licita est omnis actio, & communicatione, quæ ad debitum exigendum necessaria, vel utilis est: etiam si debitör denunciatus fit, quod præter rationem factam confirmat capi. *Intelleximus*, de *Capienda* Iudic. vbi contra excommunicatum datur creditus, si actio in iudicio: ergo multo magis extra iudicium, licet petere debitum, vel scribere literas, vel aliquid simile. Quod non est adeo restringendum, vt præcise illa verba, vel actiones licita sint, quæ ad effectum intentum sunt necessaria: nam licet aliqua alia miscantur, quæ (si humano & politico modo agendum sit) vix possunt vitari, non peccabunt, argument. capit. *Cum voluntate*, de Sentent. excommunicatione. Nam, sicut ibi dicitur, eum, quiloquecum cum excommunicato propter bonum anima eius, posse aliqua alia miscere, vt ei magis proficiat, ita hic dicimus posse huc creditorem, aliqua alia agere vel verba interponere, vt suum negotium commoidius tractet. Excommunicato autem ipse non solum licet, sed etiam necessaria, & sub obligatione est ea communicatione, quæ ad persoluendum debitum seu obligacionem explendam fuerit necessaria: nam ad hoc tenebatur antea, & per excommunicationem ea obligatione liberatus non est vt diximus.

Si autem excommunicatus ipse creditor sit, constat in primis ipsum non esse suo iure, vel debito priuatum propter excommunicationem: nam creditor excommunicatione, vt supra dixi, per se non priuatus dominio rerum temporalium, nec iure, quod quis habet, vt ei persoluatur. Nihilominus tamen iura priuata excommunicatum actione petendi debita in iudicio,

Couarr.
Lignan.
Castr.

Cap. signifi-
catis, de Lo-
qui duxit,
&c.
Ca. Cum il-
valida est cap.
Cum ilorum, de
Senti. excom.
Ca. Interdi-
lectos, de Do-
natione.

Tripli ex
capite potest
conradus
ab excom. fa-
tus esse
nullus.
Primum.

Felinus.

Couarr. re-
citur.

beant validos esse, quantum ad substantiam eorum, & obligationem mortuam. Est communis Canonistarum in cap. *Si vere*, de *Sent. excomm.* & in cap. *Ve-
ritate*, de *Dolo & contumacia*, vbi præserim Innocentius, & Abbas, & alij, quos referit, & sequitur *Co-
narruuias cap. Alma*, part. 1. §. 1. numer. 9. Ioann. de Lignan, traç. de *Cens. §. 15. Castr. lib. 2. de potestat.* leg. *poen. capit. vltim.* Et pro hac sententia citatur textus in *cap. Falcis*, §. *Verum*, de *poenis in 6. in
quo expendenda sunt illa verba*, *Et debitorum illorum, que contracta fuerunt de postmodum acquisitione, re-
petitio non negetur* (scilicet) cuidam excommunicato post absolutionem obtentam, supponit ergo Pontifex, contractus ab illo factos durante excommunicatione validos fuisse, & ex vi illorum alios debito-
res constituisse, quandoquidem contra illos repetitio non negatur. Secundo probari potest induc-
tione, nam matrimonium cum excommunicato contra-
ctum validum est cap. *Significasti*, de eo qui duxit.
Item professio in religione excommunicato facta.
Ca. Cum il-
valida est cap. *Cum ilorum*, de *Sent. excom.*
ut ibi notat Abbas. Item donatio ab excommunicato facta valida est, ex *capit. Inter dilectos*, de *Donatio-
nibus*: ergo idem censendum est de aliis contractis
bus: nam hi non ob specialem rationem censentur
validi, sed ex generali, quod contractus mutuo con-
senso verbis expresso perficitur, idque satis est ad e-
ius valorem, quandiu per superiorem, vel legem
non irritatur: quod in praesenti nullib[us] factum legit
ur generaliter, sed specialiter in hereticis, vel schismatis
id statutum est in *capit. Excommunicamus*, §.
Credentes, de hereticis, iuncta *Glossa* ibi, verb. *Inte-
ficiabilis*, & in *L. Manichaos*, *C. de hæret.* & in *L. Apo-
stolarum*, *C. de Apostatis*, de quorum intelligentia,
& an illi contractus sint ipso facto irriti, vel irritabiles
per sententiam declaratoriam criminis, si postea
feratur, eo quod vñque ad diem criminis retrotra-
hatur, hoc (in quam) non est hoc loco explicandum:
nam licet demus illos contractus esse irritos, inde
potius confirmatur sententia proposita. Nam quia
hic non est effectus excommunicationis secundum
se, ideo in illis delictis proper eorum gravitatem
adiuncta est illa pena, sicut supra dicebamus, pri-
uationem dominij propriarum facultatum esse spe-
ciale, penam impositam hereticis, & inde potius
probari per argumentum ab speciali, talem penam
non esse effectum excommunicationis: ita ergo in
praesenti dicimus. Denique, ratio huius veritatis
iam redditiva est, nimirum quia hi contractus habent
sufficiemtē causam sui valoris, & non habent in
iure causam impedientem seu irritantem.

Dixi autem, *Si alium defectum non habeant, nam a-
liunde clarum est possesse contractus esse inuali-
dos, sed quia hoc commune est contractibus etiam
inter non excommunicatos perfectis, ideo ad pra-
esentem doctrinam illud est per accidens.* Sunt tamen
tres speciales causæ nullitatis annotandæ, quæ
ad praesentem materiam spectant. Prima est, si con-
tractus non solum cum excommunicato transactus
sit, sed etiam in virtute alii rescripti per excom-
municatum impetrari suppletis aliquam condi-
tionem, sine quo contractus non valeret: tunc enim
ille contractus in invalidus erit, non quia cum excom-
municato factus, sed quia in virtute rescripti, quod
nullum fuit, vt propter excommunicatum imper-
trati iuxta *capit. 1. de Rescriptis in 6.* Vnde factum
est, vt tali contractu defuerit necessaria conditio
ad valorem eius, quia illa suppledenda erat per rescriptum,
vt supponimus: rescriptum autem id non fe-
cit, eo quod nullum fuit. Quod bene annotavit Fe-
linus dicto capite. *Cum ilorum.* & in capite finali
de exceptionibus. Cuius sententiam falsam esse fine
causa dixit Couarruuias sequens Ludouicum Go-
mez in *Epitome 4. Decretal. part. 2. capit. 6. in prin-
cip. numer. 3.* nullum autem eius sententia proba-

A bile fundamentum video, nisi loquatur de rescri-
pto, quod non supplet substantialem conditionem
contractus: tunc enim licet ipsum nullum sit, poten-
tit contractus validus esse, vt per se constat. At ve-
ro, si rescriptum est de conditione substantiali con-
tractus, vt de supplenda ex parte necessaria, aut de dis-
pensando gradu prohibito, vel quid simile, tunc
non est dubium quin contractus nullus sit ob rescri-
pti nullitatem. Vnde etiam si contrahentes postea
tempore contractus iam essent ab excommunicatione
absoluti, nihilominus contractus esset nullus
ob nullitatem rescripti: vt si rescriptum esset nullus
ut quoquecumque alio capite, contractus esset nullus,
quia in illo fundaretur. Vnde constat hanc nulli-
tatem esse extrinsecam, & accidentariam ad rem
de qua nunc agimus.

Altera causa nullitatis esse potest, si non solum
contractus ipse illicite fiat contra communionem
per excommunicationem prohibitan, sed etiam
quasi obiectu (vt sic dicam) contractus excom-
municationis aduerteretur, vt si fiat promissio de
contractu alio faciendo excommunicatione durante,
nulla esset præmissio, vt potest de illicite, sicut alias
dici solet in materia de *Voto*, votum illicite factum
validum esse, votum autem de re illicite esse nullum,
& vt dicitur in regul. iuris §. 4. in 6. Non est obli-
gatorum contra bonos mores præstitum iuramentum, &
in 69. In malis promissis non expedit obseruare. Vn-
de hoc etiam impedimentum ad rem praesentem
accidentarium est: quia talis contractus etiam inter
non excommunicatos factus nullus esset, vt si due
ante excommunicationem inter se conuenirent de
re aliqua vel communicatione facienda tempore
excommunicationis, & contra eius prohibitionem,
pactio esset de obiecto iniqua, & consequenter

Tertia causa nullitatis esse potest, si quis excom-
municatus contractum perficiat vt persona publi-
ca, & Ecclesiæ minister, per potestatam, quam ha-
bet ex vi sui muneri, vel beneficii, quam tamen po-
testatem suspensam habet ex vi excommunicatio-
nis: tunc enim contractus erit nullus ex defectu po-
testatis ad contrahendum: sicut in superioribus di-
ximus, & in sequente sectione dicimus, actus iuris-
dictio nis ab excommunicato factus nullus esse: quia
excommunicatione suspensio iurisdictionem: ita ergo
est in praesenti quando excommunicatione suspen-
dit ab illo officio vel munere, & quo valor contra-
ctus pender. Et hoc sensu dixit Gabr. in 4. distin. 18. Gabr.
quæst. 2. artic. 3. non valere contractus per excom-
municatum celebratos ratione publici officij, si
quod habet. Sicutiam dixerunt aliqui Canonistæ,
contractum factum ab excommunicato de rebus
propriis esse validum: contractum vero de rebus
Ecclesiæ non valere: id enim intelligendum est
quando de rebus Ecclesiæ aliquis ex officio curam
gerit, ratione sui beneficii vel publici muneri, &
hoc titulo contractum perficit. Nam, quia per ex-
communicationem suspensio est ab illo munere,
ideo tales contractus irriti sunt. Denique hoc con-
firmat *Veritatis de Dolo, & contum.* Hæc autem nulli-
tas non per se & immediate oritur ex excom-
municatione, quatenus omnem humanam communica-
tionem prohibet, quo modo nunc à nobis con-
deratur, sed immediate oritur ex defectu iurisdictionis
seu potestatis moralis, quam abstulit excom-
municatio. Atque ita mediate prouenit ab excom-
municatione sub alia ratione considerata.

Sed quarendum superest, esto hi contractus ab
excommunicato facti validi sint, an sint omnino fir-
mis seu obligatorij, vel quem in hoc defectu habe-
ant. Quidam dicunt ex parte excommunicati con-
tractus esse omnino firmum, & obligationem in-
ducere: non vero ex parte alterius: quia excom-
municato nullum onus aufertur, sed commodum
Itaque

Prima op. Itaque si contractus est excommunicato onerosus, A eumque debitorem constituit, cogi potest, ut sit contractui, & soluat debitum: si vero sit onerosus ei, qui cum illo cōtraxit, potest hinc excommunicato exceptionem ponere, ut non cogatur soluere debitum ex tali contractu: vel etiam potest, si velit, non stare contractui, sed illum rescindere, si tamen vinculum eius id patiar: quod additur propter matrimonium, vel possessionem religionis, quisū contractus indissolubilis. Sed h̄c doctrina mihi non placet in foro conscientia loquendo, quia h̄c inaequalitas per se considerata, est contra rationem iustitiae: vnde propria & priuata auctoritate eam facere nō licet: nullum autem afferri potest ius, cuius auctoritate introducta sit in odium excommunicati. Dico autem in foro conscientia, quia in foro exteriori certum est non dari actionem excommunicato: de alio vero, qui cum eo contraxit, non est ita certum, nam ad alia debita exigenda dari solet, quanquam de hoc fortasse sit specialis ratio, ut statim dicam.

Alij ergo afferunt, huiusmodi contractum, & validum est, & omnino firmum, & absque ullo impedimento, quominus statim obligare incipiat, & possit ad debet executioni mandari, etiam durante excommunicatione. Quanquam ad illius executionem aliqua communicatio necessaria sit. Hanc opinionem tenere coguntur in quo cunque contractu, quid sentiunt de contractu inter dominum & famulum, & alii supra tractatis: quia quātum ad debitum ex cōtractu ortum eadem est ratio in omnibus, ut supra dixi. Ratio autem esse potest, quia sicut nullo iure contractus excommunicati irritus factus est, ita etiam nullum impedimentum aliquo iure ei impositum est, nec data est facultas irritandi talem contractum, etiam si natura sua dissolubilis sit. Sed hanc etiam sententiam non existimo omni ex parte esse veram, propter ea, quā supra dixi de matrimonio contracto per excommunicatos, quod non possit hinc ad viū, seu communicationem reduci durante excommunicatione. Idemque dixi de contractu mercenarij famuli, & alii similibus. A fortiori ergo idem erit in quo cunque alio contratu.

Quapropter dicendum censeo, huiusmodi contractus & validos, & firmos esse: quodammodo tamē esse sufficere, ne ad effectum seu executionem, durante excommunicatione, pertrahi possint, quod ad eos vñus, qui communicationem includunt. Declaro singulis, nam h̄i contractus sunt validi, ut ostensum est: ergo non possunt ab ullo contrahentium proprio arbitrio, aut voluntate irritari, aut nō impleti suo tempore: nam hoc repugnat validitati contractus, neque etiam datur actio his contrahentibus coram iudice, ut ab ipso petere possint irrationem contractus: ut de ipso excommunicato, durante censura notissimum est, de altero vero patet, tum ex equitate iustitiae, tum quia etiam ipse peccavit cōtrahendo cum excommunicato, tum præterea, quia nullam rationabilem causam coram iudice allegare potest, ut ipse iuste dissoluat contractum: sola enim excommunicatio alterius contrahentis non est causa sufficiens: nullo enim iure id cautum est, & nisi iure statuatur, ex natura rei non habetur: tum denique, quia si excommunicatus iam est absolutus, ei datur actio, ut possit petere debitum ob tamē contractum: & consequenter ut alter contra hens cogatur impletu promissum, argumentum cap. *Felius*, de *Pen.* in 6. ergo etiam ante absolutionem contractus erat ita firmus, ut non posset iudex illum rescindere ob petitionem solius partis non excommunicatae. Nam si a principio talis esset solo tractu temporis, robur nō acciperet iuxta 18. regul. iuris in 6. nec etiam per solam absolutionem excommunicati, nam haec non potuit supplerre defectum

Fr. Suarez tom. 5.

A prius commissum. In hoc ergo sensu constat tamē contractum firmum esse, id est nec irritum neq; irritandum.

Addidi tamen illum esse quasi suspensum, quia ratione illius non possunt contrahentes inter se communicare, durante alterius censura, seclusa ignorantiae excusatione. Hoc probauit supra de contractu matrimonij: & de conventione inter dominum, & famulum: estque eadem ratio de quolibet contractu tempore excommunicationis facto. Nā in matrimonio & alii id non pronent ex speciali aliqua causa in eis inuenta, sed ex eo quod conuentio facta in iniuriam ipsius excommunicationis non potest obligare, aut facultatem concedere ad communicationē per ipsam censuram prohibitam. Et confirmari potest: quia, si quis directe se obligaret ad communicandum cum excommunicato, contractus esset nullus, ut supra dixi, quia esset de re illicita: ergo, proportionali ratione, contractus cum excommunicato factus, quantum ad vim obligandam ad communicationem pro tempore, quo durat excommunicatione, non potest esse efficax: quia quantum ad hoc se obligaret contrahentes communicationem ipsis prohibitam eo ipso tempore, quo contrahunt: quod aperte est bonis moribus contrarium. Denique hic defectus, vel inefficacia talis contractus magnum fundamētum habet in c. *Inter alia*, de *Sentent.* excommunicat, ergo in hoc sensu contractus huiusmodi quoad hanc communicationem quasi suspensus est, durante excommunicatione. Vnde sit, etiam esse suspensum quoad illos effectus qui sine hac communicatione fieri non possunt: quia, si aliquid prohibetur, quidquid sine illo fieri non potest, prohibitum manet. Ex quo, sumpto argumento à contrario, concludi potest, si *Copolla*: qui sunt effectus talis contractus, qui communicationem illam non requirant, quoad illos non suspendi efficaciam talis contractus: quia sola communicatio est que prohibetur, & si quid aliud comprehenditur, solum est ratione illius: ergo vbi nulla interuenit communicatio, nulla erit prohibitio: ergo neque suspensio. Huiusmodi est, v. g. mutua obligatio impleanda tempore habili. Item quod nihil fiat tali obligationi contrarium, rem alteri obli-

D gatam consumere, & similia.

SECTIO IX.

Sitne prohibita excommunicato communicatio per testamentum.

Biter humanos contractus numerari potest testamentum, & specialem rationem, & difficultatem habet, & ideo pauca de illo dicenda sunt. Et in primis supponendum est, omnem communicationem in eo opere interuenientem prohibitat esse excommunicato, si testari velit, quia sub generali prohibitione continetur, & nullo iure vel speciali ratione excipitur. Et ex hoc capite non est licitum excommunicato testamentum codicilium sicut non est ei licitum donare, aut contractus facere, nam de his omnibus eadem ratio est. Nihilominus tamen testamentum ab eo factum, si in omnibus aliis iuxta formam iuris conditum sit, validum est, ut est communis sententia in capit. *Veritatu*, de *Dolo*, & *contum.* & in capit. *Decernimus*, de *Sentent.* excom. in 6. & c. Ad probandum, de *Sentent.* & re iud. & in L. *Si queramus*, ff. de *Testament.* de qua videri potest *Couarruias* in rubr. *Conar.* de *Testam.* p. 2. num. 18. Ratio est eadem, quia de aliis contractibus, quia testamentum habet valorem ex voluntate testatoris, quæ ad hoc efficax est, nisi per legem irritetur: in præsenti autem nulla est lex ir-

ritans

ritans voluntatem testatoris: generalis enim proh
bitio communicationis non est satis, ut per se clar
um est, ut supra etiam est dictum. Vnde, ubi lex vo
luit hunc effectum adiungere, simul cum excom
municatione in peccatum aliquius delicti id expres sit.
Vt de hereticis in c. Excommunicamus, §. Credentes, de
heret. in 6. & de percussoribus Cardinalium in cap.
Felicit. de pen. in 6. & de vsurariis non prius restitu
entibus, vel sufficientem cautionem dantibus in ca
vit. de Vsur. in 6. Haec autem speciales constitutiones
regulam in contrarium extra illos causis confirmat,
testamentum ab excommunicato factum, validum
esse, quamvis fine violatione excommunicationis
fieri non posset.

² Peccati qui testamento adiuncti. Ex quo sequitur primo, idem dicendum esse de personis, que inter confidenciam testamentum ex necessitate adiuncti, ut sunt tabellio, testes, &c. communes enim delinquunt, sic communicando, cum excommunicato, quia nullo iure excipiuntur, neque alii, quia speciali ratione eis concessionis est. Quid vero dicendum sit, quando ipsi metu testes, vel tabellio sunt excommunicati, discep. dicetur.

Sequitur secundo item dictendum est de testamento, in quo excommunicatus hæres instituitur, aut ei aliquid legatur: peccatum enim testator sic communicans cum excommunicato propter eandem Generalem rationem, validum tamen nihilominus erit testamentum. Nullo enim iure canonico, vel ci-
vili irritatur, nec ex vi excommunicationis aliquis sit incapacax acquirendi noua iura, vel dominia, sive per contractum, sive per donationem, sive per suc-
cessionem ab intestato, sive per testamentum. Nam sicut excommunicationis non priuat præsenti domi-
nio rerum temporalium, ita nec futuro: non enim
hoc magis, quam illud iure aliquo constitutum est,
præter id quod specialiter in clericis excommunicati
operator, ne fructus beneficiorum suos faciant
que exceptio declarat in reliquis temporalibus bo-
nis secus esse. Si ergo ex parte excommunicati non
est incapacitas, & alioqui nulla est lex irritans tale
testamentum, nulla ratione dici potest illud esse in-
validum. Quæ est sententia communis iuristarum
ut late referat Ioan. Baptista à Villalobos lib. Comm.
opin. verb. **Excommunicatus**, Excipiunt tamen hære-
ticos, & similes, qui specialiter prohibentur: ex qua
exceptione etiam potest firmari opposita regula, v.
sæpe diximus.

4
Quorundam
Summissa-
rum opinio
reveratur.
Sylloge.
Armilla.
Angel.
Tabien.
Husliens.
Vnde non video quo fundamento Summissa, v.
Sylloge, verb. *Haridias*, 3.n.2. *Armilla* nu.26 *Angelu-*
verb. Hæres, n.22. *Tabien*, n. 20. *secuti Hostiensem*, &
quodam alios dixerint institutionem excommu-
nicati in hæredem esse nullam. Solumque citant L.
Si dæs conditionū, §. *Solenia*, & L. *Si in alienum*, §. *In ex-*
traneis, si de hæredib. instituunt. Ex quibus solum
habetur ad valorem testamenti tempus ipsius institu-
tionis inspicidum esse, quod nimur qui insti-
tuitur, eo tempore habilis sit, de quo principio ne-
mo dubitat. Operer autem probare excommunicati-
onem tempore institutionis adherentem redi-
dere personam inhabilem seu incapacem: quod ta-
men dicti auctores non probant, nec possunt, quia
nullo iure cautum est. Imo non desunt qui in con-
trarium extremum declinantes, huiusmodi
institutionem excommunicati, nec peccaminosam
esse, quia illa non est communicatio cum hæredi,
sed est sola declaratio authetica suæ voluntatis. Sed
hoc non probo, quia communicatio non confitit in
sola locutione, sed per scripturam etiam fit: nec so-
lum in verbis, sed maxime in factis confitit: ibi au-
tem & per scripturam loquitur aliquo modo testa-
tor cum hæredi, & quod magis est, circa illum o-
peratur moral modo, communicando ei bona sua,
vnde non est dubium, quin cum illo communi-
cat: est ergo illa actio illicita, quamvis non sit
nulla.

A Est tamen notanda differentia, quia nunc innen- 5
nitur inter has personas, quando excommunicatio
non est nominatim denunciata, neque orta ex pu-
blica & manifesta percusione clerici: tunc enim so-
lum, quando testator ipse excommunicatus est, ipsi
non licet testamentum condere, tamen si hoc non
obstante concedere velit, testibus non erit prohibi-
tum adesse, nec tabellionis confidere testamentum
quantum est ex parte communicationis, quia haec
non est alius prohibita cum tali excommunicato.
Videri tamen posset ibi interuenire, praesertim ex
parte tabellionis, genus quoddam cooperationis
ad actionem illicitam, & ex hoc capite esse malam il-
lam actionem: non tamen censeo esse illam propri-
am cooperationem ad actionem malam, sed solam
permisionem, quia tanta illa actio non est per se ma-
la, & propterea prohibita, sed eatenus tantum mala
est, quatenus prohibita: illa autem communica-
tio ita est prohibita huic excommunicato, ut tamen
aliis cum illo sit: & ideo (dummodo ipso non indu-
cant illum ad communicationem illam, ad quam
iussi non habent) non peccant, non cooperari cen-
setur ad malum ut malum est, etiam si illo inchoante
communicationem, ipsi assistant, vel respondeant,
vel quod dictat, excipiant.

Hic vero statim se ferret dubitatio non prætermittenda , an scilicet ille , cuius interest testamenti conditio , quia scilicet sperat se instituendum habendum , posuit inducere huiusmodi excommunicatus cum , ut illud condat , & an ille posuit sum licite , & si ne peccato condere . Videtur enim utrumque licitum ob Extrauagantem , Ad eis tanta que licet non faciat dum inducere fauorem his excommunicatis , facit tamen alius per sonis quia cum excommunicatis communicare vo- 6
*An licet
red infra
endo , ex
minicatus
ad fiam
tum cond
re , huius
dere .*

lioni, que cum excommunicatis communicare volunt: & consequenter excommunicatos non repellit, neque eis communicationem prohibet, si praeceps fiat in favorem non excommunicati: ita vero est in dicto casu: ergo qui sperat institui haeres, potest ob suum commodum testamenti institutionem procurare, & alter eodem intuitu potest licite illud condere. Quae ratio & conclusio est satis consentanea iis, que in filiibus dubitationis duximus, & ideo veram illam esse censeo, cum hac moderatione, ut si fieri potest absque periculo, prius absolutio D ab excommunicatione procuretur, & obtineatur, quam testamentum fiat. Quia nunquam licet excommunicato communicare cum alio etiam propter bonum eius, quando potest absolutionem premittere ante talem communicationem cum eadem veritate, & commodo alterius. Quia tunc nulla est necessitas, ob quam priuilegium concessionem, alii in dicta Extraug. Ad euitanda, ad ipsum excommunicatum extendatur in favorem tertij, quia cessat ratio ex parte tertii, quando illi potest à que subveniri absolutione præmissa. Hæc ergo premitenda est, & hoc modo peti potest a tali excommunicato ut testamentum condat. Quod si fingamus casum, in quo ipse non potest absolutionem petere quamvis possit, existito nihilominus posse alium ab eo licite postulare, ut testamentum conficiat, quia rem postulat, E que ab alio modo licito fieri potest: quod autem illi inordinat modo illam facturam sit, alteri non imputatur. At vero, si calus sit, in quo non possit omnino, vel non sine magno periculo absolutione expectari, & præmitti, tunc & haeres potest licite postulare, & excommunicatus etiam potest licite testamentum facere: tunc enim proprie vrgere ratio superius facta.

7
Addo vero vtterius, non solum ex illo speciali
iure Extraugant. Adeuitanda, sed etiam ex com-
muni lege excommunicationis hoc esse licitum in
eo casu, ac proinde procedere, etiam si talis excom-
municatus denunciatus sit. Quia ob verbula vtile,
licitum est ytri communicatione excommunicati &
ipsi etiam excommunicato licet communicare al-

teri, ut ei subueniat in re graui, quando aliter adiuvari non potest: sed in eo casu illa communicatio est moraliter necessaria ad subueniendum sibi ipso in re magni momenti, cuius amissio moraliter exstinguitur magnum incommodeum, si loquamur de participante cum excommunicato: vel ad subueniendum alteri proximo non excommunicato in re simili & occasione, quae semel amissa recuperari non potest: ergo supposita necessitate, seu impotencia praemittendi absolutionem, interuenit tunc sufficiens ratio utilitatis proximi, ut talis communicatio honestari possit.

Tandem ob eandem Extrava. *Ad eundem*, nunc prohibitum non est excommunicatum non renunciatum heretem instituire, quia cum illo non est prohibita communicatio, & aliud impedimentum non interuenit. Ipsi tamen excommunicato instituto heretandi non licet adire, vel petere hereditatem exercendo alias actiones, quae excommunicationem hominum requirant, nam ipse prohibitus est: si quid tamen fieri potest sine communicatione hominum, ut est tacita acceptatio hereditatis, vel realis possessio per solam rei usurpati-
onem, aut aliquid huiusmodi, id licite fieri potest: re-
liqua vero quae communicationem requirunt, tunc illi interdicta sunt: si tamen ea faciat, validam erunt, ea ratione quae de ipso testamento, & de aliis con-
tractibus diximus, & in sequent. de actionibus fo-
rensis, dicemus.

DISPUTATIO XVI.

De oclau effectu excommunicationis, qui est priuatio forensis communicationis.

Non hac disputatione indifferenter agimus de Ecclesiastico, & seculari foro, nam, quod ad praesens attinet, fere eadem est utriusque ratio, quanquam de Ecclesiastico, quantum spectat ad iurisdictionem iudicis, in superioribus dictum est. Potest autem in hac materia generalis regula constitui, quae unico fere verbo totam illam expedit, nimirum omne ministerium ad hoc forum pertinens interdictum esse excommunicato, & aliis respectu excommunicato, nisi ut reus in iudicio afflere compellatur. Hoc est certa & communis sententia in illo generali principio fundata, quod excommunicato, & cum excommunicato omnis humana communicatio prohibita est. Hoc autem actiones, quae in hoc foro excentur communicationem humanam includunt, & valde publicam, & grauem, seu magni momenti inter homines, ut per se notum est: ergo ex vi excommunicationis sunt prohibita. Ut autem hoc regula distinctius explicari, & ad proximam applicari possit, distinguere oportet varia genera personarum, quae in huiusmodi foro interuenire possunt, quae sunt iudex, actor, reus, tabellio, testis, aduocatus, & procurator. Et in singulis explicare quam

fit illicita, quamve inutila actio eius in hoc foro.

SECTIO I.

Virum Excommunicatus esse possit iudex in seculari iudicio.

Primo certum est excommunicatum non posse esse iudicem etiam in seculari foro, saltem ob eam rationem <sup>Non potest
licet illam
personam esse.</sup> communem, quod ab humana communicatione exclusus est, & alij a communicatione cum illo. Item ex alio principio, quod excommunicatio etiam in seculari foro vim suam exercet, ut aperte probatur in capit. *Decernimus*, de *Sententia excommunicat. in 6. vbi de actore, patrono, & teste lermo est: est autem eadem, vel maior ratio in iudicis persona. Quae omnia recte probant esse prohibitum, & illicitum excommunicato agere personam iudicis etiam in iudicio seculari.*

Difficultas vero est, an secularis iudex ita sit prohibitus per excommunicationem suum munus exercere, ut etiam sit priuatus seu suspensus sua iurisdictio. Communis sententia iurisperitorum est hunc iudicem esse priuatum sua iurisdictio. Et <sup>An potest
valde
Vide legem
Cap. lxx. 2.
ff. de T. ista.
Ex Gloss. ult.
vers. Item
nosa in L.
Marit. C.
de Procur.</sup> precipue nituntur cap. *Ad probandum*, de *Sententia & reiudicata*. Textus autem ille aperte loquitur de iudice Ecclesiastico delegato a Pontifice: Doctores vero illum extendere videntur ad iudicem absoluto. Citatur etiam cap. *Tanta de Excelsis Prelator. in quo est sermo de sententiis latis ab Episcopo contra Ecclesiasticam censuram*. Item citatur cap. *Audiimus*, 24. quæst. 1. in quo sermo est de potestate excommunicandi: quia constat ad iurisdictionem Ecclesiasticam pertinere. Deinde citatur c. *Pia*, de *Exceptionibus* in 6. vbi non est mentio de iurisdictione, sed solum generalis regula supponitur, quod exceptio excommunicationis *litteris impedit*, & *suspendit a gencis*. Vnde non amplius ex illo textu probatur, quam ex cap. *Decernimus*.

Sententia igitur hæc, quamvis communis difficultem habet probationem: quia ex generali ratione prohibitionis non sequitur ablatio, vel suspicio iurisdictionis: quia sepe non auferendo iurisdictionem prohibetur actus eius. Quod maxime locum ^{Ratio in contrarium:} habet, quando ille actus non prohibetur in specie, & ob propriam & peculiarem rationem, sed tantum sub communia aliqua ratione, ut hic sit. Solum enim sub ratione humanae communicationis hæc actio prohibita est iudicii seculari. Et augetur difficultas primo, quia ferre sententiam in seculari iudicio est actio mere temporalis, quae iure gentium in omni Republica tam fideli, quam infideli politice bene instituta introducta est: ergo per se non pertinet ad Ecclesiasticam potestatem, vel communio-
nem: & ideo indirecta tantum, & secundario per excommunicationem prohibetur, sicut omnis alia humana communicationis: ergo per talem proibitionem non tollitur iurisdictionis temporalis, neque annullatur talis actio. Et confirmatur primo, nam propter hanc rationem excommunicatio ex sola sua vi non priuatum dominium quoddam temporale, vel æquivalet. In quibus omnibus magnum est discrimen inter iurisdictionem temporalem, & Ecclesiasticam, nam hæc per se pertinet ad communio-
nem Ecclesiæ ut talis est, & ideo per se primo per excommunicationem prohibetur, ac tollitur, quoad actualem vsum, sicut etiam tollitur perce-
ptio quorumcunque fructuum, vel bonorum Ec-
clesiastico-